

Bagger, Pola Rojan; Banke, Cecilie Felicia Stokholm

Research Report

Tyrkiet træder ind i koalitionen: En analyse af Tyrkiets udenrigspolitiske kompas

DIIS Report, No. 2015:20

Provided in Cooperation with:

Danish Institute for International Studies (DIIS), Copenhagen

Suggested Citation: Bagger, Pola Rojan; Banke, Cecilie Felicia Stokholm (2015) : Tyrkiet træder ind i koalitionen: En analyse af Tyrkiets udenrigspolitiske kompas, DIIS Report, No. 2015:20, ISBN 978-87-7605-780-0, Danish Institute for International Studies (DIIS), Copenhagen

This Version is available at:

<https://hdl.handle.net/10419/144732>

Standard-Nutzungsbedingungen:

Die Dokumente auf EconStor dürfen zu eigenen wissenschaftlichen Zwecken und zum Privatgebrauch gespeichert und kopiert werden.

Sie dürfen die Dokumente nicht für öffentliche oder kommerzielle Zwecke vervielfältigen, öffentlich ausstellen, öffentlich zugänglich machen, vertreiben oder anderweitig nutzen.

Sofern die Verfasser die Dokumente unter Open-Content-Lizenzen (insbesondere CC-Lizenzen) zur Verfügung gestellt haben sollten, gelten abweichend von diesen Nutzungsbedingungen die in der dort genannten Lizenz gewährten Nutzungsrechte.

Terms of use:

Documents in EconStor may be saved and copied for your personal and scholarly purposes.

You are not to copy documents for public or commercial purposes, to exhibit the documents publicly, to make them publicly available on the internet, or to distribute or otherwise use the documents in public.

If the documents have been made available under an Open Content Licence (especially Creative Commons Licences), you may exercise further usage rights as specified in the indicated licence.

TYRKIET TRÆDER IND I KOALITIONEN

En analyse af Tyrkiets udenrigspolitiske kompas

Rapporten er skrevet af forfatter, cand.comm. Pola Rojan Bagger i samarbejde med seniorforsker Cecilie Felicia Stokholm Banke og udgivet af DIIS som en del af de Forsvars- og Sikkerhedspolitiske Studier.

DIIS · Dansk Institut for Internationale Studier
Østbanegade 117, København Ø
Telefon 32 69 87 87
Email diis@diis.dk
www.diis.dk

Layout: Lone Ravnkilde & Viki Rachlitz
Printed in Denmark by Eurographic Danmark
Forsidefoto af Anadolu Agency / Contributor

ISBN 978-87-7605-781-7 (print)
ISBN 978-87-7605-780-0 (pdf)

DIIS publikationer kan downloades gratis eller bestilles fra www.diis.dk

© København 2015, forfatterne og DIIS

Indhold

Forkortelser	4
Abstract	5
Indledning	7
Kapitelstruktur	9
Tyrkisk udenrigspolitik 2002-2014	11
AKPs kulturkamp	12
Nul-problemer	14
Marginalisering eller 'precious loneliness'	16
Tyrkiets regionale udfordringer	19
Den kurdiske knude	22
AKP mister sit flertal	25
Korrupsionsanklagerne spøger	28
Den kurdiske elefant i lokalet	30
Tyrkiske særinteresser og Koalitionen	33
Koalitionen og PKK	35
Strid om sikkerhedszoner	37
Konklusion	39
Noter	46
Litteraturliste	48

FORKORTELSER

AKP	Retfærdigheds- og Udviklingsparti (Tyrkisk islamiskkonservativt parti)
CHP	Det Republikanske Folkeparti (Tyrkisk nationalkonservativt parti)
HDP	Folkenes Demokratiske Parti (Pro-kurdisk parti i Tyrkiet)
HPG	Folkets Forsvarsstyrker (PKKs væbnede greb)
IS	Islamisk Stat i Irak og Levanten (Væbnet islamistisk bevægelse i Syrien og Irak).
KRG	Kurdistans Selvstyrreregning i Nordirak.
MHP	Den Nationalistiske Bevægelses Parti (Tyrkisk ultranationalistisk parti)
PYD	Demokratisk Enhedsparti (Kurdisk parti i Syrien)
PKK	Kurdistans Arbejderparti (Væbnet kurdisk bevægelse i Tyrkiet og Irak)
YPG	Folkets Forsvarsheder (PYDs væbnede gren)

ABSTRACT

Overordnet set anlægger rapporten et fokus på de motiver og målsætninger, der driver og præger Tyrkiets deltagelse i den internationale koalition til bekæmpelse af ISI Irak og Syrien (herefter Koalitionen). Formålet er at belyse Tyrkiets konfliktende interesser i relation til Koalitionen. Det vil sige de områder, hvor Tyrkiets interesser og midler ikke er i overensstemmelse med Koalitionens sigte. Efter en mere kortfattet, historisk betonet analyse af udviklingen i tyrkisk udenrigspolitik de seneste år, giver rapporten en mere dybdegående analyse af den interne, politiske dynamik op til og efter junivalget i Tyrkiet og dets betydning for udenrigspolitikken. En begrænset periode, der for den siddende regering både bød på indenrigs- og udenrigspolitiske udfordringer. Samlet set fik processen afgørende betydning for, hvilke nationale særinteresser, den tyrkiske regering kom til bordet med i Koalitionsregi, og som affødte spændinger i forholdet mellem parterne, Tyrkiet og USA. Rapporten præsenterer derfor en samlet analyse af de tyrkiske interesser, der er retningsgivende i denne første tid i forholdet mellem Koalitionen og Tyrkiet.

INDLEDNING

Meget er sket i Mellemøsten siden de politiske omvæltninger i Tunesien i slutningen af 2010. Men de regionale udviklinger forfølger i dag fortsat Tyrkiet. Landets udenrigspolitiske målsætning om at opdyrke gode relationer til naboer og regionale partnere ser ud til at være endt i en blindgyde, og det har efterladt Mellemøstens store NATO-land med svære udenrigspolitiske udfordringer. Tyrkiets relationer til regeringerne i Egypten, Syrien, Irak, Iran, Saudi Arabien og Israel spænder i dag fra anspændt over særdeles anspændt til direkte fjendtligt. Ser man samtidig på forholdet til landets vestlige allierede, er billedet heller ikke meget anderledes. Ankaras forhold til Washington er på en række områder blevet noget anstrengt, og forholdet til EU i form af optagelsesforhandlingerne med Kommissionen har praktisk talt været lagt på is. Tiden vil vise, om den aktuelle flygtningekrise vil kaste konkrete, europæiske indrømmelser af sig til Ankara, herunder ikke mindst i forhold til optagelsesforhandlingerne. Indadtil er Tyrkiet igen kastet ud i politisk usikkerhed, selvom AKP genvandt sit komfortable parlamentsflertal ved et utidigt parlamentsvalg i november. De politiske spændinger fra en voksende polarisering i samfundet tager til i styrke, og lagt sammen med en genopblusset væbnet konflikt inden for landets grænser æder disse spændinger sig ind på de seneste års relative stabilitet og positive økonomiske udvikling.

Det var således et historisk isoleret og plaget Tyrkiet, der i juli 2015 formelt sluttede sig til Koalitionens væbnede kamp mod IS. Men ligesom med tiden frem til sin deltagelse i er Tyrkiets handlinger og motiver i relation til kampen mod IS udsat for megen granskning og kritik fra internationalt hold. Landet opfører sig med andre ord ikke som de øvrige NATO-medlemmer i Koalitionens. Flere faktorer har indflydelse på Tyrkiets position og er med til at stille landet anderledes end sine allierede. Modsat den øvrige kreds af NATO-lande er Tyrkiet en part i den syriske borgerkrig

per stedfortræder med et erklæret formål om at vælte præsident Assad. Derudover grænser Tyrkiet i bogstavelig forstand op til slagmarken og huser det største antal fordrevne fra den syriske borgerkrig. Dertil kommer den sikkerhedspolitiske udfordring for Tyrkiet, da landets årtier lange, væbnede kurdiske konflikt i dag i overført betydning er flydt ud over de tyrkiske grænser og har blandet sig med den regionale og internationale virkelighed, som både den syriske borgerkrig og kampen mod IS udgør. Det har betydet, at Ankara har lidt et sikkerhedspolitisk autoritetstab i den forstand, at den tyrkiske regering ikke længere har kontrol over landets efter præsident Erdogans eget udsagn største sikkerhedspolitiske udfordring; nemlig kampen mod Kurdistans Arbejderparti (PKK) og dets syriske søsterparti, Demokratisk Enhedsparti (PYD). I kraft af sidstnævntes militærtaktiske betydning for Koalitionens internationale kamp mod IS rækker den kurdiske konflikts omfang i dag langt ud over Tyrkiets nationale interesser og vil fremover i højere grad omfatte interessenter som USA, Europa samt regionale aktører som Iran og nu også Rusland.

Denne analyse tager afsæt i den indenrigspolitiske dimension i forståelsen af Tyrkiets udenrigspolitiske dispositioner. Der er i disse år tale om en særlig stærk vekselvirkning mellem den hjemlige og den regionale scene, hvor Tyrkiets indenrigspolitiske udfordringer hænger mere og mere sammen med de væbnede konflikter i Syrien og Irak. Tyrkiets interne politiske situation har afgørende indflydelse på regeringens praksis i Mellemøsten, ligesom det modsatte med sikkerhed kan siges at være tilfældet. Det er med til at vanskeliggøre Tyrkiets rolle i den internationale kamp mod IS, at landet i dag døjer med store udfordringer indadtil. Regeringen i Ankaras politiske interesser på den hjemlige front går i flere tilfælde forud for et udadvendt og målrettet samarbejde med Koalitionen om bekæmpelsen af IS. Der er altså for den tyrkiske AKP-regering et indadvendt fokus om at forsøge at genvinde tabt initiativ særligt i forhold til den kurdiske tilstedeværelse ved den tyrkisk-syriske grænse, hvilket på centrale områder skygger for et effektivt samarbejde med landets allierede om en inddæmning og eliminering af IS i Mellemøsten. Formålet med nærværende rapport er at beskrive genstanden for Tyrkiets indadvendte fokus.

KAPITELSTRUKTUR

Opbygningen af rapporten er i vid udstrækning kronologisk

Forløbet op til Tyrkiets deltagelse i Koalitionen forstås nemlig bedst ved at sammenholde beslutningen med både de indenrigspolitiske udfordringer, som regeringspartiet AKP løb ind i efter junivalget, samt den konkrete regionale udvikling i Tyrkiets naboregion nærmere forstået som de ekstraordinære udviklinger i Nordsyrien langs den tyrkiske grænse. Tyrkiets indtræden i Koalitionen faldt ikke blot tilfældigt sammen med disse to førnævnte faktorer, men hænger tæt sammen med dem, hvilket også er nærværende rapportens tese. Tilsammen udgør de to elementer – indenrigspolitikken og udviklingen i Nordsyrien – en proces, der fik stor betydning for dels den tyrkiske regerings beslutning om at deltage i Koalitionens kamp mod IS og dels den måde, hvorpå tyrkerne deltog i samarbejdet. Ønsker man som læser at starte med netop denne aktuelle og IS-nære udvikling i tyrkisk politik, kan man med fordel starte sin læsning fra og med kapitel 2.

Udover at tjene som redegørelse for udviklingen i den tyrkiske udenrigspolitik gennem de senere år, tilbyder kapitel 1 også en analyse af AKPs udenrigspolitiske filosofi, der knytter landets interne forhold til udenrigspolitikken. Derfor vil man også i rapportens første kapitel blive inddraget i de seneste års tyrkiske indenrigsforhold med fokus på AKP. I kapitel 2 centrerer analysen sig om de konkrete udfordringer, som AKP stod overfor såvel hjemme som i regionen, og som både relaterer sig til partiets overlevelse og til håndteringen af det kurdiske spørgsmål. Begge er indenrigspolitiske emner, der dog har direkte indvirkning på regeringens kurs i Syrien. For kapitel 3 er genstandsfeltet Syrien og fokus på, hvordan de i kapitel 2 nævnte faktorer udmønter sig rent udenrigspolitisk for Tyrkiet. Afslutningsvist i kapitel 4 bliver der konkluderet og

perspektiveret. Rapporten bygger på forskning fra forskellige relevante institutioner, forfatterens feltarbejde gennem en årrække samt interviews med alt fra myndigheds-personer til eksperter med kendskab til tyrkiske forhold.

Afgrænsning

Noget af det, der falder uden for denne rapports fokusområde, er Tyrkiets generelle rolle i relation til kredsen af centrale aktører i Mellemøsten. Det gælder f.eks. dynamikker, der ligger ud over de sikkerhedspolitisk relevante, og som berører Tyrkiets handelsmæssige berøringsflade med regionens lande. Blandt fravalgene er derfor også en analyse af de realpolitiske interesser, som naturligvis præger Tyrkiets udenrigspolitiske dispositioner, og som man helt berettiget kunne argumentere for spillede ind på landets ageren i Mellemøsten, herunder Tyrkiets vigtige energi- og handelspolitiske relationer med Iran og Rusland. Rapporten vil ikke indgående beskæftige sig med resultaterne fra valget i november 2015, som lå meget tæt på rapportens endelige udgivelse, men vil nøjes med at nævne dem i konklusionen som led i de perspektiverende betragtninger.

ISs opkomst kan knyttes til den regionale rivalisering mellem toneangivende stater i Mellemøsten, hvilket helt naturligt omfatter Tyrkiets udenrigspolitiske adfærd som fokusområde. Analysen af disse mellemstatslige dynamikker falder dog uden for denne rapports ærinde, skønt emnet i denne sammenhæng bestemt ikke er irrelevant. Desuden vil rapporten heller ikke beskæftige sig med de militærtaktiske og -strategiske aspekter af genstandsfeltet.

TYRKISK UDENRIGSPOLITIK 2002-2014

Det er i disse år vanskeligt at undervurdere indenrigspolitikens betydning for Tyrkiets udenrigspolitik. Den tyrkiske udenrigspolitik har på relativ kort tid gennemgået en bemærkelsesværdig forandring, siden Retfærdigheds- og Udviklingspartiet AKP kom til magten i 2002. Mest synlig er forandringerne i landets relation til den muslimske verden i Mellemøsten. For bedre at forstå den udenrigspolitiske nyorientering og AKPs prægning af samme, kan man med fordel se nærmere på partiets opkomst på den politiske scene.

Ser man længere tilbage, er Mellemøsten i årtier blevet betragtet som et sikkerhedspolitisk risikomoment for de militære og sekulært orienterede magthavere i Ankara, der med skepsis betragtede de muslimske masser syd for grænsen. Det skyldtes ikke mindst Iraks og Syriens gode forbindelser til Moskva under store dele af den kolde krig. Tyrkiet grænsede således ikke bare op til den sovjetiske indflydelsessfære, men også direkte til det sovjetiske territorium mod øst. Det gjorde landet til et vigtigt indsatsområde for Vesten som udtrykt i den amerikanske Truman-doktrin fra 1947.¹ Fem år efter blev Tyrkiet indlemmet i NATO. Herefter blev der etableret en direkte relation mellem tyrkisk indenrigspolitik og vestlig sikkerhedspolitik. Det var nemlig af afgørende betydning for hele NATO-kredsens sikkerhedsinteresser og et helt kontinents beskyttelse mod sovjetisk aggression, at magthaverne i Ankara kunne holde enhver trussel mod regimet stangen. Man kan således sige, at tyrkisk indenrigs- såvel som udenrigspolitik i årtier var et internationalt anliggende. Og heldigvis for Vesten var der sammenfaldende interesser mellem NATO og Tyrkiets militære magthavere. Begge parter havde stor interesse i at holde særligt tre hjemlige oppositionsgrupper fra magten: politisk islam, etnisk separatisme samt venstrefløjen.

Den permanente trusselstilstand var imidlertid ødelæggende for Tyrkiets interne politiske stabilitet. Siden 1960 har landet oplevet fire statskup, hvor militæret enten helt overtog kontrollen med landet eller truede siddende regeringer til at træde tilbage. Det seneste militærkup var i februar 1997 og blev begået mod Tyrkiets første islamisk-konservative premierminister, Necmettin Erbakan, som forlod regeringskontorerne efter trusler fra Forsvarskommandoen, der har været tyngdepunktet for den politisk-institutionelle magt i Tyrkiet gennem hele republikkens historie. Erbakan var stifter og gennem årtier leder af Tyrkiets lokale variant – ikke afdeling – af det muslimske broderskab, den tyrkisk-islamiske bevægelse, Nationalt Udsyn (Milli Görüs). Han var således mentor for nuværende præsident Recep Tayyip Erdogan samt den øvrige kreds af reformister, der imidlertid brød med Erbakans islamiske Velfærdsparti og i 2001 stiftede AKP, Retfærdigheds- og Udviklingspartiet. Året efter kom Erdogans parti til magten som den første islamisk-konservative et-partiregering i republikkens historie med en vælgertilslutning på over en tredjedel af stemmerne. En opbakning, der voksede markant de efterfølgende år (se tabel for partiets vælgertilslutning 2002-2015). Det stærke folkelige mandat har gjort AKP i stand til som den første tyrkiske regering at stække militærets politiske indflydelse og grundlæggende omdefinere rammerne for tyrkisk politik både ude og hjemme.

AKPS KULTURKAMP

Oprindeligt var AKP en rød klud i øjnene på militæret og det sekulær-republikanske styre inden for statsinstitutionerne, retsvæsenet og erhvervslivet. Det indadvendte politiske fokus gav derfor fra første færd helt sig selv for AKP. Den indenrigspolitiske scene var de efterfølgende mange år præget af sammenstød og tovtækkerier mellem regeringen på den ene side og den sekulære opposition sammen med statsinstitutionerne på den anden. Strategien for AKPs formand Erdogan var at adressere det demokratiske underskud i det tyrkiske system og i stedet promovere frihedsrettigheder og demokrati med direkte henvisning til den udtalte modstand, partiet mødte på den indenrigspolitiske scene. Hver gang regeringspartiets religiøse islæt blev artikuleret i offentligheden som en trussel mod forfatningen og mod republikken som sådan, kunne Erdogan og AKP høste øget opbakning fra et voksende bagland. Det aflæses blandt andet i partiets voksende vælgertilslutning, der første gang kulminerede ved parlamentsvalget i 2011 med hele 49,8 procent af stemmerne. På bare ti år nåede partiet således ud over sit kernesegment, som er det socialt konservative, religiøst orienterede og nationalistisk sindede Central- og Østanatolien.

Et andet resultat af modstanden mod AKP var en udtalt polarisering mellem vælger- og befolkningsgrupperne, hvilket fortsætter den dag i dag. AKPs mission kan betragtes som en kulturkamp. Altså et opgør med ikke bare den kemalistiske republiks politiske strukturer, men med filosofien bag magten. Billedet i partiets egen kommunikation er relativt entydigt: En folkelig forankret og islamisk-dydig regering fra det konservative Anatolien over for et undertrykkende mindretalsvælde bestående af statsadministrationens politiske elite og dens sekulære tilhængere. Her har Erdogans egen person været et effektivt instrument. Hans ydmyge baggrund fra et af Istanbuls arbejderkvarterer blev i begyndelsen flittigt brugt i den politiske kommunikation. Det samme gjorde hans fængselsdom på fire måneder for ved et vælgermøde i 1997 at have reciteret et digt med kraftige islamiske undertoner. I AKPs og vælgernes øjne var dommen et bevis på, at partiet var anført af en person, der på egen krop havde oplevet det sekulære systems islamforskrækkelse og intolerance over for befolkningens religiøse praksis og systemkritiske røster.

Udenrigspolitikken indgik helt naturligt i AKPs kulturkamp. Her høstede AKP sin største internationale bedrift ved i 2005 at indlede formelle optagelsesforhandlinger med EU-kommissionen. Det var en vigtig løftestang i AKPs bestræbelser på at lancere sig selv som det demokratiske alternativ til status quo (Akca 2013). På denne måde kunne AKP vise, at man gik efter grundlæggende, institutionelle reformer af det tyrkiske system, og herigennem sikre sig Vestens opbakning til øget civil kontrol af staten, herunder en reform af militærets ellers autonome position (Bac 2005). Forsvarskommandoen blev i 2013 underlagt det tyrkiske forsvars-ministerium, hvilket i en tyrkisk kontekst i sig selv er en stille revolution. Den politiske magtkamp mellem militæret og AKP-regeringen kulminerede i 2007 under præsidentvalget, da militæret og de sekulære kræfter i parlamentet forsøgte at forhindre AKP i at stille med en præsidentkandidat, den daværende udenrigsminister og AKP-medstifter, Abdullah Gül. Regeringen udskrev straks en folkeafstemning om en forfatningsændring og omgik således i praksis de af staten dikterede valgprocedurer til præsidentembedet. Ved folkeafstemningen kunne AKP mobilisere grupper langt ud over sin egen vælgerbase. Knap 69 procent af vælgerne stemte for AKPs forfatningsændring og indførte således direkte valg til præsidentembedet. Dette var yderligere en politisk sejr af stor betydning for AKP, der ved denne lejlighed yderligere blev cementeret som det demokratiske alternativ til et reaktionært system. Flertallets vilje over for mindretallets diktat. Denne dikotomi har også stor betydning for partiets udenrigspolitik. Som regeringschef overtog Erdogan væsentlige dele af sin udenrigs-politiske tænkning fra sin tidligere mentor, Necmettin Erbakan, hvis store vision var at iværksætte en

økonomisk, politisk og militær integration mellem landene i den muslimske verden. Tyrkiet ville med sine nære relationer til Vesten helt naturligt kunne indtage en førerposition i kredsen, mente både Erbakan og senere også Erdogan.

NUL-PROBLEMER

Et lignende program blev i AKPs udenrigspolitiske strategi døbt "nul-problemer", Zero problems, med nabolandene. Konceptet er fostret af nuværende AKP-formand og fungerende premierminister Ahmet Davutoglu. Som udenrigsminister blev Davutoglu i 2009 sat i spidsen for at gennemføre den vision, han beskriver i sin bog fra 2001, "Strategisk Dybde" (Stratejik Derinlik). Den bærende tese i bogen er kort fortalt, at Tyrkiet kan indtage en naturlig lederrolle i Mellemøsten under islams samlende fane. Idéen om den religiøse ramme som kimen til et tværnationalt fællesskab minder ikke overraskende om den osmanniske model, der netop med en tyrkisk sultan på toppen regerede over mellemøstlige folkeslag i omtrent et halvt årtusinde (Davutoglu 2001). Visionen harmonerer med et andet aspekt af AKPs hjemlige kurs, nemlig at få rehabiliteret den osmanniske arv i tyrkisk bevidsthed. Partiet har gennem årevis investeret formuer i både politisk og kulturel kapital på denne genetablering af den osmanniske arv i den tyrkiske offentlighed. Således tilbydes der eksempelvis overalt i Tyrkiet kurser i osmannisk tyrkisk, ligesom sultanernes historie er blevet genstand for både forskning og populærkulturelt fokus. Både AKPs forgænger med den førnævnte Erbakan i spidsen i 1990erne samt det dengang magtfulde Moderlandsparti med den navnkundige præsident Turgut Özal som frontfigur gjorde politisk antræk til den samme form for ny-osmannisk vækkelse. Men det er først med AKP blevet muligt at sætte det eksplicit på formel uden

	AKPs vælgertilslutning ved parlamentsvalg	Mandattal
2002	34,3%	363
2007	46,6%	341
2011	49,8%	327
2015, juni	40,9%	258
2015, november	49,5%	317

indblanding fra militær og koalitionspartner. Gennem målrettede bestræbelser på at vække den kollektive erindring af og nationale stolthed over landets osmanniske fortid til live fik AKP føjet islam til sin kulturkamp. Samtidig blev Mellemøsten og den øvrige muslimske verden præsenteret i offentligheden og på den politiske arena som en naturlig del af Tyrkiets interessesfære, hvor man tidligere havde betragtet den muslimske verden som en farlig region fuld af potentielle fjender.

Der blev på denne formuleret en værdiorienteret og islamisk-vægtet udenrigspolitik, hvorigennem AKP kunne etablere tættere bånd mellem den nationale kulturkamp og den udenrigspolitiske mission. Forbindelsen mellem den hjemlige kulturkamp og udenrigspolitikken fik for alvor vind i sejlene under de arabiske revolter, der startede i 2010 i Tunesien. Idéen hos AKP gik ud på, at sunnimuslimske bevægelser i de tre vigtigste arabiske stater Irak, Syrien og Egypten, hvis tankegods og traditioner ligger i forlængelse af det muslimske broderskab, kunne styrkes på bekostning af magthaverne i de respektive hovedstæder. Ifølge AKPs strategiske vision ville det placere Tyrkiet i en særdeles fordelagtig position i regionen. Et vigtigt aspekt af revolterne var nemlig de moderne sunni-islamiske, politiske bevægelser forsøg på at kapre magten i hovedstæderne (Kamrava 2012). Med 'moderne' menes her, at de helt eller delvist omfavner vestligt inspirerede politiske institutioner som parlamentarisme, nationalisme, kapitalisme og nationalstaten som det, der forener forskellige befolkningsgrupper. Denne politiske bevægelse, som Det Muslimske Broderskab har været bannerfører for i store dele af Mellemøsten i snart hundrede år, kom til at fungere som spydspids for oprøret i flere andre lande. Der var i Broderskabets øjne tale om de undertrykte, sunnimuslimske massers uundgåelige revolte mod mindretalstyranterne, som var indsat eller understøttet af fremmede magter. Både før og efter det tunesiske oprør så de muslimske brødre i en række af de uroplagede lande i retning af AKP og dets magtfulde leder. Partiets historie såvel som Erdogans eget politiske CV indkapsler på sin vis den årtier lange kamp mod mindretalsvældet, som længe har været med til at gøre Mellemøsten til en ustabil region, og hvis konsekvenser i dag giver sig udtryk i sekteriske borgerkrige og en historisk omfattende humanitær katastrofe med migrationsbølge til følge.

For den arabiske verden blev AKP og Erdogan særligt i 00'erne betragtet som en succeshistorie (Stein 2015a). I Tyrkiet er de moderne islamister nemlig allerede ved magten. Mens AKPs politiske åndsfæller i resten af Mellemøsten kæmper en overlevelseskamp, har tyrkernes lokale og anderledes magtfulde variant af det muslimske broderskab – uden sammenligning i øvrigt – cementeret sin position, og den er blevet synonymt med magten i en af regionens traditionelt set toneangivende stater. I slutningen af 00'erne befandt AKP-regeringens internationale anseelse sig

på sit højeste. Den dengang nyvalgte amerikanske præsident Barack Obama besøgte Tyrkiet i 2009, hvilket var hans første besøg til et muslimsk land. Her talte han til et AKP-kontrolleret parlament i Ankara. Året forinden havde Syrien og Israel bekræftet, at den tyrkiske regering mæglede mellem parterne om en mulig fredsaf tale, hvilket er et af de mest konkrete eksempler på den konstruktive, udenrigspolitiske rolle, som AKP selv søgte at kultivere, og som Erdogan høstede stor anerkendelse for. En rolle, som AKP drømte om at sætte i anvendelse i eksempelvis Vestens forhold til omstridte stater som Iran, terrorstemplede oprørsgrupper som Hamas og senest i forholdet mellem Syriens præsident Assad og Vesten efter, at oprøret mod Damaskus brød ud i 2011 (Aras 2012). Men i dag er billedet noget anderledes. Regionale vinde og AKPs politiske dispositioner har bragt Tyrkiet i vanskeligheder både ude og hjemme.

MARGINALISERING ELLER 'PRECIOUS LONELINES'

Siden det arabiske forår har de regionale konjunkturer ikke udviklet sig, som AKP havde regnet med. Revolterne vendte i det hele taget op og ned på mange planer for en række mellemøstlige hovedstæder. Udviklingerne i Mellemøsten har fortrængt den tyrkiske indflydelse fra hovedstæderne i den arabiske verden. Både i Irak, Egypten og Syrien er Ankaras politiske kapital havnet hos særdeles trængte, sunniarabiske oppositionsbevægelser fremfor hos magthavere. Det har resulteret i en regional politisk marginalisering af den tyrkiske regering. Indadtil i Tyrkiet giver denne position næring til regeringens oppositionscentrerede kurs i Mellemøsten, hvilket også kommer til udtryk i Ankaras syn på IS. Bevægelsens opkomst på den mellemøstlige scene er tæt knyttet til de forudgående års ustabilitet og svækkelse af centralregeringer. Det gælder både efter Irak-invasionen i 2003 og siden ved de folkelige oprør i en række arabiske lande. Som sådan blev IS i lang tid fra Ankaras side artikuleret som et omend ekstremt, men dog folkeligt sunni-oprør fra neden rettet mod Bagdad og Damaskus, der undertrykte deres egne befolkninger ud fra henholdsvis shia- og alewi-sekteriske skillelinjer.² Denne tyrkiske narrativ tog fart i takt med det syriske regimes voldsomme krigsførelse mod en sunni-arabisk flertalsbefolkning. I AKPs optik er afstanden til den hjemlige tyrkiske scene ikke stor. Som beskrevet er spændingerne mellem et uigennemtrængeligt system i Ankara og det umyndiggjorte, anatolske flertal AKPs primære politiske drivkraft. Erdogan har overført denne hjemlige dynamik til sit syn på Mellemøsten ved at etablere en klar relation mellem Tyrkiets interne magtforhold og de i regionen tilsvarende spændinger

mellem center og periferi (Cagaptay 2014). Det vil sige en relation mellem republikkens udenrigspolitik og AKPs indenrigspolitiske meta-agenda om folkets nødvendige frihedskamp mod eliten.

Aktuelt er der nok konfliktstof i den tyrkiske offentlighed til at forsyne partiets kulturkamp med politisk næring. Den grundlæggende politiske orden i Tyrkiet er nemlig i disse år til forhandling. Siden sin stiftelse har Republikken Tyrkiet været regeret ud fra hensynet om at holde religiøse kræfter og kurdere væk fra politisk indflydelse. Men begge nævnte lejre har de senest årtier imidlertid vundet indflydelse i Tyrkiet. Særligt er fronterne i denne mangeårige tyrkiske kulturkamp om, hvordan republikken og dens borgere skal definere sig selv og deres samfund, blevet skærpet, siden AKP som repræsentant for det islamiskkonervative Tyrkiet kom til magten i 2002. Som følge af intensiveringen af de politiske sammenstød har samfundet i en længere årrække været genstand for en serie store indenrigspolitiske kriser. Resultatet er et samfund i ekstraordinær politisk tilstand, hvor evnen til konsensus og tilliden til politiske institutioner er relativt svag. På sin vis har Tyrkiet rent politisk – forstået som evnen til gennem politisk dialog at fremme konsensus mellem befolkningsgrupper – længe befundet sig i en blindgyde. Det tyrkiske parlament er i disse år en værdipolitisk kamparena, hvor kompromiser betragtes som et vidnesbyrd om politisk svaghed, og hvor en antagonisering af politiske modstandere hører til normen. Lidt forenklet kan man sige, at Tyrkiet gennemlever anden fase af den politiske strid, der foregik mellem AKP og militæret, og som beskrevet tidligere kulminerede i 2007. Militæret har i dag omsider rettet ind bag de civile magthavere. Men AKP gør fortsat aktivt brug af kulturkampen og drager derfor stadig nytte af det værdipolitiske momentum, som det sekulære systems svækkelse har efterladt, og som har bidraget til partiets succes. Denne gang er modstanderne imidlertid forskelligartede og udgør et mindre entydigt billede end det, de uniformerede generaler indtil for få år siden stod for. Afhængigt af dagsordenen bliver AKPs fjender i dag omtalt som ateister, separatister, terrorister, landsforrædere i enhver afskygning, miljøforkæmpere og internationale. Men selv om AKP – og det med bred tværpolitisk opbakning i samfundet – har kunnet tøjle de traditionelt set magtfulde generaler, har partiet formået at fastholde billedet af en lurende fare i samfundet og har samtidig gennem årene fået omsat dette historiesyn til et politisk program og udvidet det til også at omfatte udenrigspolitikken.

Denne aktivistiske værdipolitik har vi set praktiseret i Tyrkiets relationer til blandt andre Syrien og Egypten (Cagaptay 2015a). I det egyptiske eksempel blev den indenrigspolitiske udnyttelse af regionale forhold sat så meget på kampagneskiner

af AKP, at Det Muslimske Broderskabs oppositionelle Rabia-symbol – fire fingre i vejret – blev importeret og anvendt målrettet på den hjemlige scene af AKP-topfolk anført af daværende partiformand og premierminister Recep Tayyip Erdogan. Det Muslimske Broderskabs politiske skæbne i Egypten bliver flittigt anvendt af Erdogan, der i sine taler trækker tydelige bånd mellem de egyptiske islamister og AKP.³ Ifølge AKP er partiets historiske kamp mod landets egen politiske elite i færd med at udspille sig i forskellige former i andre dele af Mellemøsten. Denne narrativ er selvforstærkende i lyset af den regionale isolation, som Tyrkiet har måttet døje med på grund af sin kurs i blandt andet Egypten, Syrien og Irak. Præsident Erdogans talsmand og udenrigspolitiske rådgiver, Ibrahim Kalin, formulerede de negative konsekvenser af Tyrkiets udenrigspolitiske aktivitet som 'værdifuld ensomhed' eller 'precious loneliness'. Kalin argumenterede således i 2013 for, at Tyrkiets anstrengte relationer med snart sagt samtlige af regionens toneangivende stater var en naturlig konsekvens af den moralske konsistens, der ifølge regeringen er retningsgivende for landets udenrigspolitik. Man må altså forstå, at det tyrkiske regeringsparti AKP i sin udenrigspolitik også her er bannerfører for de værdier og principper, som partiet står for også indenrigspolitisk. Den aktivistiske værdipolitikken indbefatter også Tyrkiets udenrigspolitiske positioner under AKP-regeringen, og peger på en vekselvirkning mellem partiets hjemlige position og partiets udenrigspolitiske kurs: AKPs kulturkamp og systemkritiske retorik giver politisk næring til en sunni-orientering udadtil, hvis negative konsekvenser for landets regionale omdømme igen af AKP bliver forklaret indadtil med værdikampens nødvendighed. Men argumentationen er hovedsagligt rettet mod det hjemlige publikum, hvilket igen understreger det overvejende indadvendte fokus for AKP.

TYRKIETS REGIONALE UDFORDRINGER

Selv om værdiorienteringen i tyrkisk udenrigspolitik har betydet meget, har AKP-regeringen også vist, at den evner behård realpolitik, når det gælder sin revolutionære aktivisme i Syrien. Ankara har blandt andet været under international kritik i en årrække for sit valg af lokale samarbejdspartnere. I takt med den vestligt støttede Frie Syriske Hærs gradvise svækkelse i den syriske oppositions rækker, har Tyrkiet udvidet kredsen af lokale agenter til også at omfatte væbnede islamist-grupperinger. Mest omstridt blandt disse er Al Qaedas syriske franchise, Jabhat Al Nusra (Stein 2015b). Ankaras logistiske støtte til væbnede islamister i Syrien og manglende politiske vilje til at forhindre fremmede krigeres adgang til Syrien gennem tyrkiske grænseovergange har længe været kilde til uro i Tyrkiets relationer til Vesten. Den tyrkiske regering er sågar fra flere fronter blevet beskyldt for at støtte IS i kampen mod de syriske kurdere. Beskyldningerne fik særligt vind i sejlene under ISs belejring af Kobane på den syrisk-kurdiske grænse, hvor den tyrkiske regering afviste at assistere Koalitionen i at slå IS tilbage. Men der er i dag ingen reelle beviser for påstanden om tyrkisk støtte til IS (Philips 2014).⁴

Politisk er selve beskyldningerne dog et problem, der længe har bragt AKP i forlegenhed. Et eksempel fra august 2015 er et tv-transmitteret interview på BBC – efter Tyrkiets deltagelse i Koalitionen – med premierminister Davutoglu, som igen blev konfronteret med spørgsmål om, hvorvidt Tyrkiet støtter IS i Syrien. Det afviste Davutoglu på det kraftigste i interviewet og udtalte samtidig, at man alene havde støttet dem, "der flygter fra Assads undertrykkelse og hans kemiske våben og klyngebomber". For Davutoglu var dertale omen "urimelig dom" og en "udokumenteret påstand". Som Davutoglu sagde: "Vi er imod DAES (IS, red), og vi er imod samtlige terrorgrupper i Syrien og Irak, som først og fremmest udgør en trussel mod Tyrkiet".⁵

Det er politisk opsigtsvækkende, at regeringschefen i et NATO-land må bruge tid i internationale medier på at overbevise verdenssamfundet om, at den tyrkiske regering ikke bistår den samme terrorbevægelse, som landets allierede er i færd med at bekriige i Syrien og Irak. Som det senere vil blive belyst, indgår det som en central del af den tyrkisk-amerikanske aftale fra juli 2015 om at bekæmpe IS i Koalitionsregi, at Tyrkiet håndhæver kontrollen med sine grænser for at kappe bevægelsens forsyningslinjer. Situationen eksemplificerer Tyrkiets problemer med at indfri de forventninger, der er fra Vestens side i kampen mod den væbnede islamisme, der udfolder sig i Tyrkiets egen baghave.

Begrænset diplomatisk rækkevidde

Landets relativt fastlåste position i den regionale magtbalance er med til at besværliggøre landets militære bidrag til Koalitionen. De to lande, Irak og Syrien, der er genstand for de internationale operationer, har et særdeles anstrengt forhold til Ankara. Øget militært engagement fra tyrkisk side på irakisk og syrisk jord er derfor ikke uden problemer, da tilliden i Baghdad og Damaskus til den tyrkiske regering kan ligge på et meget lille sted. Fra begge steder bliver tyrkerne beskyldt for indblanding i nationale affærer. I Irak er Tyrkiets partnerskab med den kurdiske selvstyrreregning i den omstridte olieeksport uden om centralregeringen en kilde til alvorlige gnidninger mellem Tyrkiet og Baghdad. Ved at lægge jord til rørledninger, der transporterer olie fra kurdisk-kontrollerede, irakiske felter ud af landet, mener Baghdad, at Tyrkiet gør sig skyldig i ulovlig indblanding i interne anliggender. Som et udslag af denne strid har centralregeringen i Baghdad flere gange i sidste halvår af 2015 protesteret ad formelle diplomatiske kanaler mod Tyrkiets luftbombardementer i Nordirak, selv om centralregeringen i praksis ikke råder over KRG-kontrolleret territorium. Men irakisk luftrum er reguleret og håndhævet fra Baghdad, og anklager om et overgreb på Iraks suverænitet i et militært ærinde fra en fremmed stats side er en alvorlig sag. Shiitiske militser kidnapping af atten tyrkiske statsborgere midt i Baghdad i september 2015 med krav om, at Tyrkiet ikke blander sig i irakiske anliggender, viser også den lave grad af tolerance fra lokale (og regionale) kræfters side mod enhver form for tyrkisk tilstedeværelse.⁶

Ankaras indflydelse i Irak er i høj grad afhængig af samarbejdet med de irakiskkurdiske selvstyremyndigheder. Dette forhold er i sagens natur med til at give den tyrkiske indflydelse i Irak en snæver geografisk begrænsning. Ikke mindst i lyset af kurdernes fortsat forværrede relationer til de øvrige, shiaarabiske parter i centralregeringen. Tidligere forlod Ankara sig politisk på lokale turkmenske gruppers tilstedeværelse i

især oliebyen Kirkuk, men i takt med, at de irakiske turkmenere i lighed med lokale kristne og visse sunniarabiske grupper har ladet sig optage i den kurdiske sikkerhedsparaply for at beskytte sig mod Baghdad, er Ankara blevet mere afhængige af partnerskabet med de irakiske kurdere. Det er efterhånden et partnerskab, der rækker langt ud over de gensidige sikkerhedspolitiske interesser. Ud over energipolitikken som nævnt ovenfor kommer også de vigtige handelsmæssige relationer, der omfatter mere end bare olie. I 2013 var irakisk Kurdistan Tyrkiets tredjestørste eksportmarked.⁷ Tyrkiske selskaber udgjorde samme år over halvdelen af alle fremmede virksomheder registreret i KRG. De forsyner det kurdiske selvstyre med alt fra fødevarer til detailkæder, kreditter til banker, cement og maskiner til lokale entreprenører, skoler og undervisere til undervisningssektoren, kommunikationsinfrastruktur til telebranchen og ingeniørbistand til de lokale myndigheder. Eksporten til KRG er desuden øget i værdi for Tyrkiet i takt med, at flere lukrative eksportkanaler er lukket i Syrien siden 2012 grundet de forværrede diplomatiske relationer med Damaskus. Dette tjener som eksempel på, at den tyrkiske AKP-regering også har været i stand til at udvide relationernes karakter til at nå ud over de signal- og værdipolitisk artikulerede. Det ses også i Tyrkiets omgang med sin iranske nabo.

Selv om det tyrkisk-iranske forhold pt. er lettere anspændt på spørgsmålet om Syrien, er det på andre områder præget af pragmatisme og gensidige interesser særligt i energirelationerne mellem Ankara og Teheran, ligesom man i flere år har haft fælles diplomatisk fodslag på en vigtig sikkerhedspolitisk problematik som PKK og det kurdiske spørgsmål. Med Irans voksende indflydelse i Baghdad er Tyrkiets berøringsflade med Iran både blevet mere facetteret og mere tilstede i tyrkiske udenrigspolitiske overvejelser. Også i Syrien viser den iranske faktor sit ansigt. Regeringen i Damaskus er i sig selv så politisk isoleret, at dens mulige indvendinger mod Tyrkiets mulige militæroperationer i Koalitionsregi på syrisk jord ikke er ligeså stort et problem som lignende protester fra Baghdad. Men til gengæld arbejder regeringen i Ankara ud fra en udtalt mission per stedfortræder om at vælte Assad-familiens magtapparat. Det har i Damaskus' optik siden 2012 placeret Tyrkiet på listen over fjender af staten og sponsorer af terrorisme. Ankaras ihærdige bestræbelser på et syrisk regimeskifte bringer også tyrkerne på kant med Iran, hvis velvillighed har stor værdi for Koalitionen i både Irak og Syrien. Over for Iran står Tyrkiet dog ikke helt isoleret. Sammen med Saudi-Arabien og Qatar udgør Tyrkiet i dag en strategisk akse, der er den stærkeste regionale modvægt til Teheran-Damaskus-Moskva-aksen. Tyrkiets forhold til især Saudi-Arabien er dog her og nu primært relateret til Syrien og kan ikke betegnes som et strategisk partnerskab. De

to landes indbyrdes uenigheder fremstod særligt tydeligt under den egyptiske revolution og tiden herefter. Her er det navnlig spørgsmålet om Det Muslimske Broderskab, der deler vandene.

DEN KURDISKE KNUDE

Tyrkiets uløste kurdiske konflikt er en af de vigtigste faktorer i udformningen af Ankaras regionale udsyn og strategier. Det skyldes, at problemet i disse år hastigt er ved at udvikle sig til at være et regionalt anliggende. Særligt som konsekvens af Koalitionens kamp mod IS. Den markante optrapning af konflikten i Tyrkiet gennem sidste halvår af 2015 gør kun problemet mere kompliceret for regeringen. Erdogans egenhændige suspendering af den årelange forhandlingsproces med det militante Kurdistans Arbejderparti, PKK, kan hurtigt få internationale implikationer for Ankara. På den storpolitiske scene har vi siden sommeren 2015 set flere vægtige stemmer opfordre Tyrkiet til at genoptage dialogen med PKK. Herunder NATOs generalsekretær Jens Stoltenberg, EU's udenrigsrepræsentant Federica Mogherini og Tysklands udenrigsminister Walter Steinmeier samt den amerikanske regering. Der tegner sig altså en bredere vestlig modstand – omend forsigtigt formuleret – mod Tyrkiets antiterrorlinje, hvilket er en interessant udvikling set i et historisk perspektiv. PKK er i amerikansk og europæisk optik en terrororganisation, og Tyrkiet er i kvantitative termer et vægtigt NATO-land. Man har fra alliancens side i årtier udvist en høj grad af konduite i omgangen med Tyrkiets PKK-relaterede sikkerhedsproblemer, fordi Tyrkiet var en vigtig strategisk partner for Vesten i en tid med mellemstatslige krige i Mellemøsten, Irak-invasionen og amerikanernes internationale krig mod terror. Det er ikke mere end otte år siden, at Washington indgik en aftale med Ankara om at dele militære efterretninger om PKK-positioner i realtid. Det førte i 2007-08 til omfattende militæroperationer mod PKK fra både luften og på landjorden mod PKK-infrastruktur i de nordirakiske bjerge med fuld støtte fra den amerikanske besættelsesmagt.

Går vi endnu længere tilbage var det ligeledes amerikanske specialstyrker, der i 1999 pågreb PKK-lederen Abdullah Öcalan i Kenya og overgav ham til de tyrkiske myndigheder til retsforfølgelse. Ankara har traditionelt været sig sin regionale betydning for NATO yderst bevidst og forventet en høj grad af vestligt samarbejde over for PKK. NATOs støtte til den militære kamp mod PKK blev da også genfremsat ved et ekstraordinært møde i Bruxelles i juli 2015. Trods de vestlige opfordringer til dialog er europæerne og amerikanerne fortsat meget påpasselige med at vælge deres kampe med tyrkerne. Eksempelvis har både USA og EU-landene været tavse i lyset af den ellers meget hårde myndighedsrespons, der blev anvendt i civile kurdiske

beboelsesområder i jagten på PKK-enheder i efteråret 2015. For første gang i flere år kunne man eksempelvis i kurdiske byer og kendte PKK-højborgene som Cizre og Nusaybin se militære kampvogne patruljere i flere byer; civile bygninger blev beskudt med morterild, og lokale blev dræbt af enten snigskytter eller antiterrorpoliti. Disse ellers opsigtsvækkende scener for selv Tyrkiet påkaldte sig ikke nogen nævneværdig reaktion fra vestlige hovedstæder. Men det er ikke ensbetydende med, at de politiske vilkår er de samme, som de har været de seneste mange år. Det hænger sammen med situationen generelt i Syrien og Irak. Tyrkiets regionale virkelighed har nemlig ændret sig, og tålmodigheden hos landets vestlige allierede med tyrkernes kamp mod PKK er ikke ligeså ubetinget og vidtstrakt som tidligere. Det er Ankara tvunget til at tage bestik af. Selv på et internt problem som antiterrorpolitik, der traditionelt hører til den suveræne centralregerings enemærke.

Vi ser allerede i dag Tyrkiets uløste kurdiske spørgsmål afspejle sig negativt i anti-IS-koalitionens arbejde i Syrien. Blandt andet i form af samarbejdsvanskeligheder mellem to centrale aktører, Washington og Ankara. Amerikanernes nære kurdiske allierede på landjorden, Demokratisk Enhedsparti (PYD), samt dets militære gren, Folkets Forsvarsenheder (YPG), bliver af Tyrkiet set som en potentiel og alvorlig sikkerhedspolitisk trussel på grund af bevægelsens tætte forbindelser til PKK. Som det vil blive beskrevet senere, har Koalitionen oplevet nogle af sine største militære sejre mod IS i Syrien i tæt samarbejde med YPG-styrker på landjorden. Nemlig ved befrielsen af Ayn Al Arab (Kobane) i starten af 2015 og Tel Abyad (Gire Spi) nogle måneder senere. Hertil kommer, at Koalitionen ved flere lejligheder har haft et indirekte samarbejde med det terrorstemplede PKKs militære gren, HPG, i Irak ved slagene omkring Shingal (august 2014), Makhmour (august 2014) og Kirkuk (januar 2015). Det kontroversielle samarbejde har i både Irak og Syrien Koalitionens irakisk-kurdiske allierede som mellemmand. Men så længe Tyrkiet har et uløst hjemligt kurdiske problem og en væbnet konflikt med PKK, vil der være en risiko for, at samarbejdet internt i Koalitionen kan blive påvirket negativt. I værste fald til skade for kampen mod IS.

Løsningen ligger i Ankara, og er strengt taget af indenrigspolitisk karakter, ligesom dette hidtil har været tilfældet. For eksempel ved de nu skrinlagte fireparts-drøftelser, som den tyrkiske stat og AKP har haft gennem en årrække med PKKs fængslede leder, Abdullah Öcalan, en delegation af kurdiske parlamentsmedlemmer fra HDP samt herigennem med PKKs hovedbestyrelse. Men problemet for Ankara er i stigende omfang det, som den tyrkiske stat ser som selve Koalitionens strategiske sigte i kampen mod IS i Syrien, og ikke bare den lokale samarbejdspartners karakter og generalieblad. Set fra Ankara kunne udviklingen fra især Ayn Al Arab (Kobane) og

Tel Abyad (Gire Spi) tyde på, at amerikanernes investering i Syrien er langsigtet og minder om den irakiske model fra 1990'erne. Her støttede amerikanerne og flere europæiske stater kurdiske selvstyrebestræbelser for at svække Saddam Husseins centralregering, uden dog at sætte hans politiske overlevelse over styr. Vestens kurs over for de irakiske kurdere gjorde det i sidste ende muligt for PKK at omdanne den nordirakiske side af grænsen til Tyrkiet til en geografisk magtbase, der i dag fortsat huser bevægelsens ledelse, centrale infrastruktur, træningslejre og andre vigtige ressourcer. Denne spredning af PKK forfulgte den tyrkiske centralregering i årevis, og Ankara har først for ganske få år siden normaliseret forholdet til det irakisk-kurdiske selvstyre, som tyrkerne ellers længe anså for at være en ukontrollabel terrorrede.

På samme måde betragter Ankara de syrisk-kurdiske områder og PYD som en trussel både i en hjemlig antiterror kontekst og i en større strategisk ramme. I valgkampen op til valget den 1. november 2015 skruede AKP gevældigt op for anti-PYD-retorikken til en grad, der førte til offentlig mundhuggeri mellem præsident Erdogan og regeringstalsmænd i Washington om, hvorvidt PYD er en terrororganisation.⁸ I september bekendtgjorde premierminister Davutoglu, at man ved to lejligheder sågar havde beskudt kurdiske YPG-enheder, der angiveligt havde forsøgt at krydse Euphrat-floden i vestlig retning. Dette område mellem to kurdiske zoner har Ankara erklæret som tyrkisk interessesfære. De PYD-kontrollerede dele af Syrien er i Ankaras øjne ikke alene et spørgsmål om frygten for væbnede angreb mod tyrkisk jord fra Nordsyrien. Der har endnu ikke været dokumenteret et tilfælde af væbnet syrisk-kurdisk aggression mod Tyrkiets grænser eller tyrkiske interesser i Syrien.

Mere grundlæggende for Tyrkiet handler frygten derimod om risikoen for en geostrategisk styrkelse af en separatistbevægelse, der ifølge Tyrkiet i dag udgør den største trussel mod landets territoriale integritet. PKKs erklærede mål er politisk selvstyre inden for Tyrkiets grænser. Det vil sige en institutionel svækkelse af centralregeringens magt over de kurdiskdominerede områder af Tyrkiet. Dette perspektiv er de seneste år for alvor kommet tæt på, frygter Ankara. Det prokurdiske HDP, der politisk er på linje med PKK og gik fra 36 til 80 mandater ved parlamentsvalget i juni, står i dag stærkt i de sydøstlige provinser af landet, hvor den kurdiske befolkning udgør det store flertal. Her sidder HDP på borgmesterposten i 103 kommuner. Ser man på et Tyrkiet-kort, tegner der sig set fra centralregeringen et mønster af kurdiske selvstyreambitioner placeret i et afgrænset område. I sikkerhedsapparatet i Ankara ser man det som PKKs voksende indflydelse på tyrkisk politik kun styrket af de regionale vinde. For at gøre ondt værre set med

tyrkiske briller har PKK dannet parløb med USA i Syrien i Koalitionsregi. I en turbulent tid, hvor de store mellemøstlige enhedsstater falder fra hinanden, hvor grænser taber relevans, og hvor ikke-statslige aktører har medvind i kampen om det efterladte magttomrum, må det vække ængstelse i et Tyrkiet, hvis urolige kurdiske mindretals kamp for øget selvbestemmelse for alvor viser sig som en regional affære med fremmede stater som direkte interessenter i et ellers traditionelt set internt, tyrkisk forhold.

Ankara har indadtil gennem årtier forsøgt at fremstille det kurdiske spørgsmål i både Tyrkiet og det øvrige Mellemøsten som en international opfindelse i hænderne på vestlige magter, der bruger kurderne som marionetter i deres magtspil med henblik på at stække Tyrkiets magt. På denne måde kunne myndighederne mere effektivt trække enhver politisk legitimitet ud af kurdernes krav. Men uagtet den traditionelle tyrkiske 'framing' er den kurdiske virkelighed i Mellemøsten ganske rigtigt og i sagens natur en regional kendsgerning. Både ud fra kulturelle, sociologiske og politiske termer. I dag fremstår det kurdiske spørgsmåls regionale eller internationaliserede karakter endnu mere manifest, idet USA er en direkte interessent i forhold til kurderne i Syrien, ligesom supermagten siden 1990'erne og mest markant siden 2003 har været det i forhold til de irakiske kurdere. Hvis de syriske kurdere får endeligt grønt lys fra Moskva til at oprette en officiel partipolitisk repræsentation i byen, vil også Rusland slutte sig til kredsen af direkte interessenter i det kurdiske spørgsmål langs den tyrkisk-syriske grænse.⁹ Denne direkte internationalisering af det kurdiske spørgsmål i Tyrkiets baghave er som minimumsbetragtning lig med autoritetstab for den tyrkiske stat på et yderst kritisk tidspunkt og i et yderst følsomt anliggende. Man skal ikke undervurdere dette spørgsmåls betydning for den aktuelt førte tyrkiske udenrigspolitik. For det akutte, hjemlige hensyn spiller ind i Tyrkiets deltagelse i kampen mod IS, hvilket også premierminister Davutoglu indrømmede i september: "Ved at bekæmpe ISIL og PKK sideløbende har vi gjort op med de internationale bestræbelser på at legitimere PKK".¹⁰

AKP MISTER SIT FLERTAL

Da Tyrkiet indledte et direkte militært samarbejde med den internationale Koalition i kampen mod IS, var det ikke kun landets sydlige nabo, der var plaget af usikkerhed og politisk turbulens. AKP havde et akut problem på hjemmefronten. Efter en markant vælgertilbagegang ved parlamentsvalget den 7. juni 2015 befandt partiet sig i sin største krise rent indenrigspolitisk. For den interne stabilitet i Tyrkiet blev valgsresultatet et vendepunkt. Da regeringen i slutningen af juli sluttede sig til

Koalitionen, var den således historisk svækket. Valgresultatet i juni truede med at trække tæppet helt væk under AKPs magt og stillede Erdogan over for hidtil usete udfordringer på hjemmefronten. De mulige politiske perspektiver for det ellers egenrådige AKP blev med et slag pludseligt usikre.

Det islamisk-konservative regeringsparti, Retfærdigheds- og Udviklingspartiet (AKP), mistede næsten en femtedel af sine vælgere og sit parlamentsflertal i et for mange overraskende valgresultat. Selv om en fyrre procents vælgertilslutning ville få politikere i de fleste lande til at juble, var der tale om en markant vælgertilbagegang på et endog meget kritisk tidspunkt.

Juni-valget var ikke blot et parlamentsvalg, men i høj grad et valg for eller imod Erdogans ønske om en ændring i republikkens forvaltningsmodel. Erdogan har gennem en årrække åbent forsvaret synspunktet om, at det parlamentariske styre med en udøvende regering, der både formelt og reelt er i førersædet, samt et hovedsagligt ceremonielt præsidentembede uden politisk tyngde, ikke længere er tidssvarende for Tyrkiet. Han ønsker i stedet et præsidentielt styre i stil med eksempelvis Frankrig eller USA. Præsident Erdogans rolle omkring juni-valget har været særdeles omstridt i den tyrkiske offentlighed lige siden. Med sin evne til at sætte og fastholde en national dagsorden sørgede han effektivt for at omdanne parlamentsvalget i juni til en slags folkeafstemning. I princippet en afstemning om en teknisk forfatningsændring, men i virkeligheden en forfatningsændring, der styrker hans eget embede betragteligt. Han sørgede egenhændigt for at føre valgkamp for denne dagsorden i månederne op til valget.

Et regimeskifte kræver naturligvis en forfatningsændring, og til det skal to tredjedele af det tyrkiske parlament bestående af sammenlagt 367 mandater gå sammen. For at indfri dette mål bad Erdogan åbent befolkningen om at sikre det nye parlament et stort etpartiflertal på 400 mandater. Det har ført til vidtspredt kritik, at landets præsident på denne måde læner sig op ad forfatningsbrud ved at føre politisk kampagne og blande sig i sammensætningen af parlamentet. OSCE rettede i september en utvetydig kritik af præsident Erdogan for ikke at bevare sin upartiskhed i overensstemmelse med forfatningen.¹¹

Der er da heller ingen tvivl om, at Erdogan er en anderledes præsident end sine forgængere. Han er den første folkevalgte præsident i landet. I august 2014 fik han 51,8 procent af stemmerne ved et direkte præsidentvalg mellem tre kandidater. Men

da AKP ændrede valgreglerne for embedet i 2007 og indførte præsidentvalget, ændrede man ikke ved embedets beføjelser og karakter. Det har i dag skabt et tohovedet system i landet, hvor premierministeren formelt, men ikke reelt, har magten, mens præsidenten reelt, men ikke formelt, leder landet. Med henvisning til, at han er "folkets præsident" har Erdogan aldrig lagt skjul på sine ambitioner om at være den udøvende magt. Han har flere gange brugt sit forfatningssikrede mandat til at samle regeringen til politiske drøftelser af aktuelle sager med sig selv for bordenden. Ligesom i Danmark placerer den tyrkiske forfatning statsoverhovedet for bordenden af Statsrådet. Dertil kommer formelle beføjelser som at godkende al lovgivning, være øverstbefalende for de væbnede styrker og godkende udnævnelsen af sikkerhedspersonel i efterretningstjenester, militæret og politiapparatet samt en række andre vigtige opgaver. Allerede som premierminister og de facto præsidentkandidat gjorde Erdogan det klart, at han havde eksekutive ambitioner.¹² Men disse planer blev abrupt forpurret ved valget i juni 2015, da AKP mistede mandatflertallet i parlamentet.

To partier lukrerede på AKPs solide tilbagegang. Det ene er det højrenationalistiske Den Nationalistiske Bevægelses Parti (MHP), der høstede en for partiet rekordhøj tilslutning på 16,3 procent. Partiet ligger i skarp konkurrence med AKP om den magtfulde, religiøst- og nationalkonservative vælgerbase. Det andet parti, der samlede frafaldne AKP-vælgere op, er Folkenes Demokratiske Parti (HDP), der for første gang som parti nåede over spærregrensen på ti procent og blev repræsenteret i parlamentet som den tredjestørste gruppe med opsigtsvækkende 13,1 procent af stemmerne og 80 mandater. Politisk står partiet PKK nær. Partiets formand og frontfigur Selahattin Demirtas førte en stor del af sin valgkamp på at love sine vælgere, at han ville gøre alt for at forhindre Erdogans projekt om et eksekutivt præsidentembede. Løftet fra HDPs side havde stor vægt, idet partiet reelt var tungen på vægtskålen i AKPs planer om enten at opnå simpelt flertal for at udskrive folkeafstemning om en ny forfatning eller to tredjedele flertal for direkte at gennemføre forfatningsændringerne i parlamentssalen. Det politiske behov for HDP for at lægge afstand til Erdogans planer opstod, da der i offentligheden gik rygter om en studehandel mellem HDP og AKP om omfattende og kontroversielle indrømmelser til kurderne i bytte for deres støtte til Erdogan som superpræsident. Med dette mundrette og i mange kredse stærkt populære budskab fik HDPs valgsejr sat en brat stopper for Erdogans og AKPs langsigtede planer.

KORRUPTIONSANKLAGERNE SPØGER

Efter junivalget stod præsident Erdogan over for mulige personlige konsekvenser, der ville være lig med en alvorlig politisk krise for landets ledelse og hele Tyrkiet. Siden efterforskningen af en række korruptionsanklager blev iværksat af statsanklageren i december 2013, har regeringen ryddet ud i retsvæsenets, centraladministrationens og politiets rækker for at lukke ned for efterforskningen og dæmme op for lignende sager i fremtiden. Men efter valget kom sagen atter op til overfladen.

Juni-valget blev efterfulgt af frugtesløse koalitionsdrøftelser. AKP-formand Ahmet Davutoglu blev som kongelig undersøger hos alle tre oppositionspartier mødt med et samlet krav om at forfølge anklagerne fra 2013 om omfattende og systematiseret korruption i regeringstoppen. Daværende premierminister Erdogan og hans søn var selv i søgelyset. Belastende lydoptagelser af Erdogan og hans yngste søn Bilal blev sammen med flere andre opsigtsvækkende lydoptagelser lagt på offentlige videoportaler, hvor man gennem adskillige minutter angiveligt kan høre Erdogan give sønnen detaljerede dessiner om at bortskaffe en stor kontantbeholdning i sidstnævntes private hjem.¹³ Sønnen Bilals forening, Tyrkiets Unge- og Uddannelsescenter (TÜRGEV), fungerer ifølge anklagerne som pengetank og hvidvaskningscentral for den pengestrøm, der igen ifølge anklagerne tilflyder AKPs ministre og kredsen omkring dem. TÜRGEVs bestyrelse er domineret af præsident Erdogans nære familiemedlemmer, ledende AKP-politikere fra Erdogans inderkreds samt parti-venlige forretningsfolk. Officielle opgørelser viser, at foreningen siden 2008 har modtaget mellem 29 og 99 millioner amerikanske dollar i donationer fra ind- og udland.¹⁴ Ifølge anklagerne bliver tyrkiske virksomheder, der byder på offentlige udbudsopgaver, bedt om at donere til foreningen. Den omfattende efterforskning fra Istanbuls statsanklagers side omfattede også ledende embedsmænd i finansverdenen. Under politiets ransagninger i december 2013 fandt politiet ifølge flere tyrkiske medier 4,5 millioner amerikanske dollar gemt væk i skotøjsæsker i privaten hos direktøren for statsbanken Folkets Bank.¹⁵

AKP-toppen blev alarmeret over, at efterforskningen af disse anklager igen kom til overfladen efter valget i juni. Partiet mistede sit parlamentsflertal og var nu for første gang sårbar over for opposition. Hvis de tre partier gik sammen, kunne de kræve nye afstemninger om en rigsretssag mod de fire ministre, der var mest belastede af anklagerne. Derigennem kunne oppositionen bringe AKP-toppen og muligvis præsident Erdogan i potentielt ødelæggende forlegenhed. AKP har lige siden december 2013 affejet anklagerne som et kupforsøg, en politisk motiveret

smedekampagne foranstaltet af den rivaliserende, islamiske Gülen-bevægelse, hvis åndelige leder, Fethullah Gülen, lever i selvvalgt eksil i USA. Regeringens forsøg på at knække det påståede kupforsøg har ført til en omfattende oprydning i både retsvæsen, centraladministration og politiapparat. Efter juni-valget stod AKP således over for at indlede vanskelige koalitionsdrøftelser med tre partier, der gennem flere måneder offentligt havde sværget at genoplive efterforskningen af korrupsionsanklagerne mod regeringspartiet. Jo mere fælles fodslag de tre oppositionsparter kunne mønstre, desto farligere var situationen for AKP, idet partiet nu ikke havde mandater nok til at modstå et eventuelt fælles krav fra oppositionen om at genoptage efterforskningen. Der gik ikke mange dage efter valgresultatet stod klart, før præsident Erdogan luftede muligheden for et 'omvalg'.¹⁶ Ifølge den tyrkiske forfatning skal præsidenten udskrive valg på ny, hvis der inden for 45 dage ikke kan dannes en regering. To uger efter valget tilbød oppositionsleder Kilicdaroglu fra CHP posten som premierminister til nationalistlederen Bahceli fra MHP. Med kurdernes tavse støtte ville en CHP-MHP-regering kunne sætte en vægtig korrupsionsdagsorden i parlamentet. Tilbuddet blev afslået af MHPs formand, der som ufravigelig betingelse til enhver koalitionsdeltagelse krævede en suspendering af forhandlingerne med PKK. Det ville CHP ikke acceptere. MHP-formanden afviste desuden ethvert samarbejde med kurderne både direkte og indirekte.¹⁷ Kurderne kom altså igen til at blive tungen på vægtskålen. Jo mere marginaliseret HDP var i parlamentet, desto mindre risiko for AKP.

Valgresultatet 7. juni 2015 for de fire nuværende parlamentspartier

	Stemmeandel	Mandattal (ud af sammenlagt 550 pladser)
AKP	40,9%	258
CHP	25,0%	132
MHP	16,3%	80
HDP	13,1%	80
2015, november	49,5%	317

DEN KURDISKE ELEFANT I LOKALET

Valgresultatet skabte store forventninger til et eventuelt politisk forlig mellem centralregeringen og PKK. Men chokket hos AKP over dels at have mistet kontrollen i parlamentet og dels at have mistet initiativ i udviklingen ved den tyrkisk-syriske grænse satte hurtigt sit præg på de efterfølgende uger. På trods af en historisk stor kurdisk repræsentation i parlamentet på et tidspunkt, hvor en løsning af det kurdiske spørgsmål ad politisk vej aldrig har været tættere på i republikkens historie, stod HDP hurtigt over for lukkede døre. Allerede dagen efter parlamentsvalget rettede regeringspartiet skytset mod kurderne med henvisning til forhandlingsprocessen og de omstridte relationer mellem de nyvalgte kurdiske medlemmer og det væbnede PKK.¹⁸ HDPs politiske manøvrerum blev efter valget hurtigt meget trangt, og partiet blev udsat for en politisk embargo af både AKP og højrenationalisterne i MHP. Kritikken mod HDP startede i virkeligheden lang tid før valget og intensiveredes i takt med, at HDP i meningsmålingerne stod til at komme over spærregrensen og således stjæle en stor portion mandater fra AKP.

Tyrkiets omstridte valgsystem gør, at alle stemmer, der går til partier under spærregrensen, automatisk bliver fordelt til partierne i parlamentet efter deres respektive størrelse. I AKP var partiledelsen allerede før valget ængstelige ved udsigten til en voksende kurdisk repræsentation i parlamentet. En måned før valget erklærede vicepremierminister og AKPs daglige leder for fredsprocessen med PKK, Yalcin Akdogan, at "det ville være alle tiders, hvis HDP ikke klarede spærregrensen".¹⁹ Men vindene bag forhandlingerne med PKK begyndte allerede at vende i marts, da Erdogan erklærede, at der i Tyrkiet ikke længere eksisterede et kurdisk spørgsmål. Alene omtalen af et sådan problem var lig med separatisme, erklærede præsidenten på scenen ved et stort vælgermøde i forbindelse med valgkampen.²⁰

Udmeldingen vakte overraskelse i offentligheden, idet AKP blot få uger forinden havde sikret sig en historisk milepæl af en forhandlingsbedrift ved i fuld offentlighed at indgå en aftale med HDP om en tipunktskøreplan mod fred formuleret af PKKs leder Abdullah Öcalan. Det fandt sted i starten af marts i det historiske Dolmabahce-palads. Som repræsentant for AKP-regeringen ved det tv-transmitterede pressemøde deltog to af præsident Erdogans mest loyale støtter, nemlig indenrigsminister Ekan Ala og førnævnte vicepremierminister Yalcin Akdogan. Men tre uger efter trak Erdogan tæppet væk under forhandlingerne og erklærede dem i praksis ugyldige.

Det fik straks regeringen til at trække i land. Spørgsmålet er her, hvordan og hvorfor udviklingen på bare tre måneder gik fra gensidig overenskomst og forhandlingsgennembrud med PKK til en pludselig og voldsom eskalering af kampene. Et vigtigt fingerpeg kan man få syd for grænsen. I første halvdel af 2015 havde Koalitionen to af sine foreløbigt vigtigste militære sejre på landjorden i Syrien. Med massiv luftstøtte fra Koalitionen og lokal militærassistance fra enkelte sunniarabiske brigader overtog YPG nemlig kontrollen med først Ayn al Arab (Kobane) omkring februar og april, hvorefter kampen om nabobyen Tel Abyad (Gire Spi) straks blev indledt i maj og afsluttet i juli. Under kampen om Ayn al Arab (Kobane) i oktober 2014 modtog YPG våbenleverancer direkte fra amerikanske transportfly, der nedkastede våbnene til de trængte kurdere. ISs forgæves erobningsforsøg på Ayn al Arab (Kobane) samt efterspillet med stor international bevågenhed var et PR-nederlag for den tyrkiske regering, der holdt sig militært passiv under hele Koalitionens indsats for byen. Ankara ønskede ikke at bidrage til en styrkelse af PYDs selvudrømte kurdiske selvstyre. Erdogans offentlige afvisning af det såkaldte Dolmabahce-forlig med PKK med HDP-delegationen som mægler fandt sted på et tidspunkt, hvor det tyrkiske stats- og sikkerhedsapparat befandt sig i en ekstraordinær alarmtilstand. Set fra Ankara var situationen den urovækkende, at Tyrkiets mangeårige strategiske allierede USA hjalp PKKs syriske søsterparti med at cementere sit erklærede selvstyreområde klods op ad den tyrkiske grænse på et tidspunkt, hvor centralmagten er svækket i Syrien. En rimelig antagelse her er, at Erdogan formentlig frygtede, at PYDs militære sejre kunne blive omdannet til en slags international rygstød for PKK i Tyrkiet og dermed give politisk medvind for HDP kort tid før et vigtigt parlamentsvalg. Og det understreger igen forbindelsen mellem tyrkisk indenrigspolitik og Koalitionens indsatsområde.

TYRKIETS SÆRINTERESSER OG KOALITIONEN

En serie af angreb på få dage blev officielt anstødsstenen til en ny kurs for Tyrkiet i relation til den internationale kamp mod IS. Den 20. juli indtraf et selvmordsangreb mod civile venstrefløjsaktivister i den kurdiskbefolkede by Suruc ved Tyrkiets grænse til Syrien – lige over for Kobane. Ifølge tyrkiske myndigheder tydede alt på et angreb udført af ISs celler i Tyrkiet. To dage efter blev to tyrkiske politibetjente likvideret på deres bopæl i nabobyen Ceylanpinar. PKK vedkendte sig her ansvaret kort tid efter og kaldte det en hævnaktion for de to politibetjentes påståede støtte til IS ved Suruc-angrebet to dage forinden. Dagen efter PKK-angrebet slog væbnede IS-enheder til mod en tyrkisk grænsepost og dræbte en tyrkisk soldat. I månederne forinden havde tyrkiske myndigheder iværksat arrestationer af flere hundrede formodede ISIL-militante på tyrkisk jord.²¹ I samme periode forhandlede Ankara og Washington om brugen af tyrkiske luftbaser, herunder NATO-basen i Incirlik, i kampen mod IS.

Forhandlingsgennembruddet kom i kølvandet på, at den fungerende AKP-regering, der måneden forinden havde mistet sit flertal, pludseligt stod med en politisk lukrativ mulighed for at forfølge både IS og PKK. Ifølge en pressemeddelelse fra Det hvide Hus talte præsident Obama i telefon med sin tyrkiske kollega to dage efter Suruc-angrebet om at øge samarbejdet for at dæmme op for trafikken af fremmede krigere og sikre Tyrkiets grænse til Syrien.²² Få dage efter meddelte den tyrkiske regering, at Incirlik-basen samt andre militære lufthavne var til rådighed for Koalitionens kampfly. Det amerikanske forsvarsministerium havde ved aftalen sikret sig en væsentlig militærlogistisk fordel og kaldte i slutningen af juli den amerikansk-tyrkiske anti-IS-aftale for en 'game changer'.²³

Tyrkisk luftvåben gennemførte sin første skarpe mission mod IS-mål den 23. juli. Regeringens nye kurs startede helt åbent med en tvedelt strategi om at bekæmpe både PKK og IS. Præsident Erdogan erklærede allerede dagen efter de tyrkiske luftoperationer mod IS-mål, at PKK på linie med IS udgør en trussel mod Tyrkiets nationale sikkerhed.²⁴ Dagen efter indledte tyrkisk luftvåben det første luftangreb mod PKK-mål i Nordirak i fire år. Ifølge oplysninger fra tyrkisk militær omfattede angrebet mod IS tre separate mål i grænseområdet i det nordvestlige Syrien. Luftoperationen mod PKK løb derimod over to dage og omfattede 300 separate PKK-mål mod bevægelsens lejre i Nordirak.²⁵

Den uafhængige, tyrkiske sikkerhedsanalytiker Metin Gürçan har gennemgået forskellig open source-data i forsøget på at sammenligne de to respektive kampagner fra tyrkiske militær- og politimyndigheders side.²⁶ Ifølge hans analyser og officielle tyrkiske oplysninger fra august 2015 blev der i angrebene mod IS i Syrien dræbt ni IS-krigere, mens 400 PKK-militante blev dræbt i angrebene i Nordirak. I kølvandet på angrebene i Suruc tilbageholdt tyrkisk politi 1.373 kurdiske aktivister fra HDP og arresterede 195. Til sammenligning tilbageholdt politiet 158 mistænkte IS-aktivister og arresterede 49. Ankara valgte altså umiddelbart i kølvandet på den amerikansktyrkiske anti-IS-aftale at investere størsteparten af sit engagement i kampen mod PKK fremfor mod Koalitionens egentlige mål, IS. Siden er presset på HDP såvel som på PKK kun intensiveret i lyset af en hastigt eskalerende væbnet konflikt inden for landets grænser. Dette misforhold i det tyrkiske engagement efter indgåelsen af den tyrkisk-amerikanske aftale påkaldte sig meget hurtigt offentlig kritik af Tyrkiet. Blandt andet fra Tyskland, Frankrig og Storbritannien, der alle understregede behovet for proportionalitet i Tyrkiets respons.²⁷

Kritikken blev forstærket fra øverste hold, da præsident Obama i starten af august – blot to uger efter aftalen med tyrkerne – opfordrede Tyrkiet til at prioritere krigsindsatsen korrekt og med fokus på at lukke grænseovergangene for fremmede krigeres indrejse til Syrien.²⁸ Den amerikanske præsident gav samtidig udtryk for en bekymring, der gennem længere tid har belastet Koalitionens forhold til den tyrkiske regering, nemlig at de tyrkiske myndigheder ikke i tilstrækkeligt omfang dæmper op for trafikken af fremmede krigere til IS-kontrolleret territorium gennem Tyrkiet. Ikke mindst i lyset af gentagne PKK-angreb og relativt høje tabstal blandt tyrkiske sikkerhedsstyrker overhalede PKK hurtigt IS i Ankaras trusselsvurdering. I september trak præsident Erdogan således fronterne skarpt op i relation til landets militære engagement i Koalitionsregi og betegnede PKK som "den største sikkerhedstrussel

for Tyrkiet”.²⁹ Erdogan kategoriserede eksplicit ISIL som ”nummer to” med henvisning til, at IS modsat PKK er en udefrakommende trussel. I Ankara sonderer man ikke mellem PKK og bevægelsens syriske søsterparti, PYD.

Det tyrkiske perspektiv på kurderne ligger imidlertid i skarp kontrast til det militærtaktiske samarbejde, som PYD har etableret med USA og Koalitionen i Syrien. Såvel det amerikanske udenrigsministerium som forsvarsministeriet slog i sidste halvdel af 2015 flere gange fast, at man i Washington hverken betragter PYD eller bevægelsens væbnede gren, YPG, som terrororganisationer.³⁰ Heri ligger et potentielt alvorligt problem for dels de amerikansk-tyrkiske relationer og dels for Koalitionens mulighed for effektivt at indfri sine militære mål. Situationen tjener som illustration af, hvordan Tyrkiets introverte fokus på den kurdiske konflikt overskygger Koalitionens primære formål om først og fremmest at bekæmpe IS. Risikoen for yderligere tyrkisk-amerikanske spændinger om de syriske kurdere steg i oktober, da præsident Obama lovede nye direkte våbenleverancer til PYD via de sædvanlige irakisk-kurdiske kanaler.³¹ Amerikanerne er villige til at løbe den politiske risiko med tyrkerne, fordi samarbejdet med de syriske kurdere har vist sig at fungere, og fordi amerikanerne har brug for at kunne notere sig flere sejre mod IS i en tid, hvor Koalitionens succes og Washingtons kampvilje bliver betvivlet internationalt.

KOALITIONEN OG PKK

Under Koalitionens og YPGs kamp for at befri Ayn Al Arab (Kobane) fra IS understregede præsident Erdogan utvetydigt, at man ikke deler syn med amerikanerne på de syriske kurdere, som tyrkerne betragter som terrorister.³² Siden da har der set fra Ankara ikke været anledning til at tro, at samarbejdet mellem amerikanerne og PKKs syriske pendant på landjorden skulle være en begrænset affære, der allerede har udspillet sin rolle. Tværtimod har Tel Abyads (Gire Spi) befrielse spillet en afgørende rolle i den militære medvind, som Koalitionens arbejde i Syrien er blevet tillagt gennem første halvdel af 2015. Både i Syrien og i Irak er relationerne mellem PKK og Koalitionen af indirekte karakter, men på hver sin måde. PKKs væbnede gren, HPG, spiller her underleverandørens rolle til Koalitionens entreprenør. Det vil sige, at den irakisk-kurdiske selvstyregering, KRG, bestående af partierne KDP og PUK er den primære samarbejdspartner – under centralregeringsniveau – for både Washington og en lang række vestlige Koalitionspartnere. Men ved flere lejligheder har KRGs peshmerga-styrker trukket på militær støtte fra HPG, både i områder i Irak, hvor PKK

i forvejen nyder opbakning som for eksempel Makhmur og Shingal, men også områder, hvor PKK har ringe politisk repræsentation som eksempelvis den omstridte olieby, Kirkuk. Ligesom massakren på Shingal-bjerget mod tusinder af fordrevne Yezidi-irakere i august 2014 blev udslagsgivende for den internationale mobilisering i kampen mod IS, blev begivenheden også det første skridt i en skrøbelig brobygning mellem de to mest magtfulde og rivaliserende kurdiske bevægelser i Mellemøsten, PKK og det største af de irakisk-kurdiske regeringspartier, KDP. Da de irakisk-kurdiske peshmerga-styrker blev presset tilbage af IS-enheder, udgjorde HPG-styrker forstærkningen, der i sidste ende slog IS tilbage fra Shingal og befriede de belejrede Yezidi-irakere. Det blev startskuddet til et tentativt parløb på slagmarken mellem KRGs vestligt støttede peshmerga-styrker og PKK. I dag er PKKs indirekte støtte til Koalitionens missioner som nævnt udvidet til også at omfatte operationer i Syrien i form af bevægelsens syriske afdeling, PYD.

Dette samarbejde er ikke uden risici for tyrkisk-amerikanske og tyrkisk-vestlige relationer. For Ankara er amerikanernes strategi i Nordsyrien med til at cementere PYDs politiske dominans på et område, der strækker sig over flere hundrede kilometer langs den syrisk-tyrkiske grænse, og bidrager dermed til at svække perspektivet om Syriens overlevelse som arabisk enhedsstat. En ellers vigtig tyrkisk sag. Og sporene skræmmer. Amerikansk og europæisk våbenstøtte til de irakiske kurdere i 1991 lagde kimen til det, der i 2003 officielt blev til det omfattende kurdiske selvstyre i Irak. Tyrkerne frygter, at støtten til PYD på sigt kan få et lignende udfald for Syrien. Derudover er det set fra et tyrkisk perspektiv udtryk for en upassende amerikansk omfavnelser af, hvad man i Tyrkiet opfatter som en militant, terrorstemplet separatistbevægelse, hvis afdeling i Tyrkiet siden 1984 har ført væbnet guerillakrig for eget selvstyre mod den tyrkiske stat. Den amerikanske sondring mellem PYD og PKK møder ingen forståelse i Tyrkiet, for hvem det er en og samme bevægelse, der tilbyder den samme øverste leder, nemlig den fængslede Abdullah Öcalan. Amerikanernes sondring mellem PYD og PKK har derfor til en vis grad allerede belastet Ankaras relationer til USA, der af mange tyrkere ses som en sponsor af kurdisk terrorisme. For AKP-regeringen, der tilrettelægger sin indenrigspolitiske kurs på at være en høg over for den kurdiske opposition og på at kapre stemmer fra den yderste højernational fløj, ligger der i den nordsyriske situation en betydelig risiko for fremtidige gnidninger mellem Washington og Tyrkiet. Ikke mindst i lyset af den aktuelt, oplussede konflikt i Tyrkiet mellem PKK og centralregeringen, som i den sidste halvdel af 2015 oplevede de værste etniske uroligheder, væbnede sammenstød og civile tab i flere år. Kampene mellem PKK og sikkerhedsstyrkerne i Tyrkiet er

intensiveret i en ny retning, idet kampene fra og med august 2015 rykkede ind i flere byer og beboelsesområder med større civile tab og en mere uforsonlig opinionsdannelse til følge. Situationen er med til yderligere at radikalisere og antagonisere fløjene i det tyrkiske samfund.

STRID OM SIKKERHEDSZONER

Også andre aspekter ved forløbet efter den tyrkisk-amerikanske aftale i juli rejser spørgsmålstejn ved det politiske klima mellem Ankara og Washington.

Allerede få uger efter tyrkernes første skarpe mission mod IS-mål i Syrien begyndte de første tvivlsspørgsmål at melde sig om aftalens indhold og udstrækningen af konsensus mellem parterne. Især på spørgsmålet om, hvorvidt Tyrkiet og USA er nået til enighed om oprettelsen og håndhævelsen af en såkaldt sikkerhedszone ved den tyrkiske grænse til Syrien nord for Aleppo og mellem de to kurdiske enklaver Kobane og Afrin, kan der være tvivl. Ifølge gentagne udmeldinger fra den tyrkiske regering skulle aftalen med amerikanerne dreje sig om en stribe land, der skal ryddes for IS-positioner med henblik på at give udvalgte, såkaldt moderate oprørere samt internt fordrevne civile et 'safe haven'. Ifølge Ankara vil både IS og PYD i henhold til aftalen med amerikanerne blive mødt med militær respons, hvis de to bevægelser krydser grænsen til sikkerhedszonen.³³ Flere kilder fra Washington har offentligt afvist eksistensen af en sådan aftale med Tyrkiet.³⁴

Det er bemærkelsesværdigt, at der så tidligt i forløbet efter indgåelsen af en større strategisk aftale mellem to store NATO-allierede på et kritisk tidspunkt kan opstå tvivl om aftalens indhold. Oven i købet en politisk uoverensstemmelse, der får lov at blive udkæmpet på de ydre linjer i internationale medier. Det er ofte et udtryk for svære uoverensstemmelser, når regeringer ikke kan finde en fælles tone bag lukkede døre. Amerikanske og tyrkiske regeringer går sædvanligvis på diplomatiske listefødder i deres offentlige omgang med hinanden, selv her i ekstraordinære tider. Et både aktuelt og klassisk eksempel er Tyrkiets kamp mod PKK. Selv i øjeblikket, hvor amerikanerne og tyrkerne ser forskelligt på de syriske kurdere, er der fra amerikansk side traditionen tro udtalt støtte til kampen mod PKK inden for rammerne af nationalt selvforsvar og bekæmpelse af terrorisme. Det amerikanske behov for at understrege denne støtte over for tyrkerne stiger paradoksalt nok i takt med Koalitionens behov for PYDs støtte i Syrien. Amerikanerne har ikke råd til at fremstå som tavse støtter af PKK, netop fordi man har brug for bevægelsens syriske

gren i kampen mod IS. Men set fra Ankara klinger den amerikanske støtte noget hult al den stund, PYD betragtes som stuerent. Hverken amerikanerne eller tyrkerne har dog interesse i at udstille deres indbyrdes uenigheder mere end højst nødvendigt. Begge parter har hidtil undladt at lade uoverensstemmelsen om PKK eskalere til et ikke-håndterbart niveau. Både amerikanerne og tyrkerne er uhyre bevidste om den gensidige betydning af deres strategiske partnerskab. Men i spørgsmålet om den påståede sikkerhedszone er striden også blevet udkæmpet i medierne.³⁵ Det er muligvis en indikator for, hvordan forholdet er mellem Ankara og Washington på de indre kommunikationslinjer. Ligeledes har der været eksempler på, at anonyme amerikanske sikkerhedskilder retter skarpe politiske angreb på Ankara i internationale medier om Tyrkiets hidtidige indsats i Koalitionsregi.³⁶ Tvisten om sikkerhedszonen og de syriske kurdernes status indkapsler på mange måder årsagen til, at Tyrkiet og USA på spørgsmålet om konflikten i Syrien udgør et umage partnerskab uden fælles formål på den korte og muligvis også mellemlange bane.

KONKLUSION

Forhindringerne for mere optimal tyrkisk deltagelse i kampen mod IS som skitseret i denne rapport kan koges ned til en konstatering af divergerende interesser her og nu både, hvad angår Assads fremtid og kurdernes status. USA ønsker grundlæggende ikke at udfordre Assad-kompleksets overlevelse rent politisk i Damaskus. Truslen fra IS og andre yderligtgående islamister er ganske enkelt for stor, ligesom der ikke synes at være en levedygtig og lokalt forankret, men moderat opposition i udsigt. Viljen til at konfrontere Assad-komplekset militært har fra tyrkisk side gennem en årrække været anderledes stor. Det er dog uvist, hvilken konkret, politisk løsning, Ankara forestiller sig i tilfælde af et fuldstændigt magtkollaps i Damaskus. Siden det tyrkiskstøttede Syriske Nationalråd, SNC, faldt sammen efter Den frie syriske Hærs, FSA, endelige nederlag til islamistiske militser i december 2013,³⁷ har Tyrkiet ikke længere et politisk alternativ at fremvise. Spørgsmålet om, hvorfor Tyrkiet så indtrængende promoverer idéen om en flernational, militært håndhævet annektering af syrisk territorium, trænger sig derfor på. Her må vi på de officielle udmeldinger fra Ankara forstå, at tyrkerne ønsker at rydde en stribe grænseland mellem Euphrat ved byen Jarablus i øst og byen Azaz i vest.³⁸ Området er i dag hovedsagligt kontrolleret af IS og skal ifølge tyrkerne udgøre en slags beskyttet zone, der kan huse fordrevne syrere, og hvor hverken YPG, IS eller regimestyrker er velkommen. Syrisk-kurdiske PYD kontrollerer store områder både øst og vest for den ønskede sikkerhedszone.

Ifølge det tyrkiske udenrigsministeriums udmeldinger i august var både Ankara og Washington parat til at åbne ild mod kurdiske YPG-styrker og IS, hvis de skulle krydse grænsen til sikkerhedszonen.³⁹ Det førte ifølge den tyrkiske regering i oktober 2015 til to beskydninger af YPG-styrker. Forslaget om at besætte syrisk jord og etablere en semipermanent militær tilstedeværelse er ikke ny fra Tyrkiets side, men

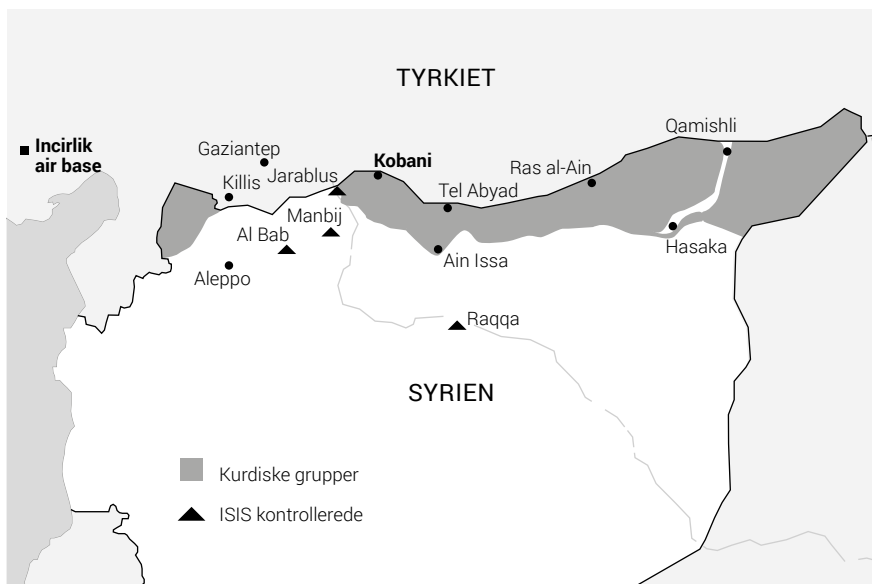
er gang på gang blevet afvist fra politisk hold i Washington.⁴⁰ Tysklands forbunds-kansler Angela Merkel bekendtgjorde i september også sin modvilje over for idéen endda med eksplicit henvisning til, at tyrkernes konflikt med kurderne yderligere besværliggør projektet om en sikkerhedszone.⁴¹

Det er ikke nyt, at vestlige regeringer vender sig mod idéen. Modviljen i Washington skal ses i forlængelse af, at man hverken ønsker at vælte Assad-komplekset i Damaskus eller at lægge sig politisk ud med Iran og Rusland, der støtter Damaskus økonomisk og militært. Den militære linje fra regimets side har hidtil været ikke at tolerere etableringen af varige, oppositionelle institutioner på syrisk jord, uanset om de er af militær eller politisk karakter. Det er således rimeligt at antage, at det syriske regime ville føle sig provokeret af, at netop den udskældte tyrkiske regering er med til at håndhæve en sikkerhedszone på syrisk jord, hvor væbnede, tyrkisk-støttede oppositionsstyrker har helle. Med andre ord ville en sådan sikkerhedszone risikere at blive en katalysator for konflikt, der hurtigt kunne trække NATO ind i en direkte konfrontation med Assad. Det ville på nuværende tidspunkt være katastrofalt for Koalitionens kamp mod IS, ligesom det ville risikere at bringe USA på kollisionskurs med Iran og Rusland på et tidspunkt, hvor der er udsigt til diplomatisk tødbrud i begge retninger med henblik på at finde løsninger på den syriske konflikt. Efter et besøg i Moskva i september luftede præsident Erdogan offentligt tanken om, at Tyrkiet muligvis kan acceptere Assad-kompleksets overlevelse som led i en såkaldt overgangsfase. Den nye dialogkanal fra russisk side har muligvis åbnet for en mere pragmatisk linje i Ankara. Det kommer i kølvandet på de nye bevægelser på den internationale scene mellem de store aktører om, hvorvidt og hvordan man kan tilvejebringe varige løsninger i Syrien. Her har den internationale flygtningekrise spillet en vigtig rolle.

Koalitionens mission om at bekæmpe IS er foreløbigt et underkapitel for sig selv under den syriske konflikt. Men resultaterne af drøftelserne mellem blandt andre USA, Rusland, Iran og EU vil givetvis få betydning for Koalitionens kamp mod IS. Ingen af disse parter har interesse i et stærkt IS. Den mulige internationale konsensus om Assad-kompleksets fremtid samt den tyrkiske tilslutning til disse drøftelser kan bilægge uenighederne mellem Tyrkiet og resten af Koalitionen, såfremt Tyrkiet ikke længere betragter et regimeskifte i Damaskus som en prioritet. Men for Tyrkiet kan et internationalt forlig om Damaskus' fremtid risikere at cementere de faktiske realiteter på landjorden. Det er især den politiske situation langs den tyrkisk-syriske grænse, der giver Ankara hovedpine. Den går ud på, at en PKK-affilieret organisation kontrollerer et stort territorium med vigtige oliefelter ved grænsen til Tyrkiet, og at samme organisation indgår i et stadigt tættere militærtaktisk samarbejde med USA.

Tyrkiets bekymringer om, at de syriske kurdere på sigt vil indgå som forhandlingspart på egen hånd i en kommende magtdeling i Damaskus, er kun blevet styrket. Den russiske præsident Putins ros til YPG i kampen mod IS i september har kun bestyrket denne opfattelse internationalt.⁴² De anspændte relationer mellem Moskva og Ankara, der kulminerede i november 2015 med nedskydningen af et russisk kampfly, kan muligvis også komme kurderne til gode, hvis russerne vælger at bruge støtten til PYD som en diplomatisk hævnaktion mod Ankara. Fra at være kørt ud på et sidespor i de forudgående Geneve-forhandlinger vil PYD muligvis fremover kunne samle støtte i flere hovedstæder til at få selvstændigt sæde ved kommende forhandlinger. Det forudsætter, at amerikanerne får held med at mægle mellem PYD og det irakisk-kurdiske KDP om at bilægge deres interne rivalisering, sådan som det har været en relativt høj prioritet for Washington hidtil. Og her er der en åbning for tyrkisk indflydelse i Nordsyrien og dermed i Koalitionens arbejde. Ankara har gode forbindelser til Erbil og har foretaget store erhvervsmæssige, infrastrukturelle og energipolitiske investeringer i det irakisk-kurdiske selvstyre. Tyrkiet har over for KRG både mulighed for at obstruere og for at assistere i mæglingen mellem de syriske kurdere og de irakiske kurdere. Det er nemlig åbenbart, at Koalitionen har brug for YPG for at øge sin succesrate mod IS i Syrien. En afgørende grund er, at YPG kan etablere varig kontrol med tilbageerobret territorium; det kan Koalitionens kampfly ikke. I øjeblikket udspiller dette samarbejde mellem YPG og Koalitionen sig gennem

Grupperinger langs den Tyrkisk-Syriske grænse

støtte fra KRG, der fungerer som militærlogistisk kapacitet og våbenforsyner. Det var eksempelvis våben fra de irakisk-kurdiske lagre, som amerikanske transportfly smed ned til YPG i Kobane i oktober 2014. For de syriske kurdere fungerer de irakiske kurdere nemlig også som diplomatisk brohoved til Koalitionen og til amerikanerne, idet de har brug for den politiske legitimitet, som de irakiske kurdere er med til at give over for omverdenen. Den politiske legitimitet fra KRG er samtidig figenbladet, som Koalitionen anvender i sin omgang med en PKK-affilieret bevægelse som PYD. Det er for nuværende usandsynligt, at Ankara vil gøre sig skyldig i decideret politisk sabotage i forhold til amerikanernes samarbejde med PYD.

Tyrkiet står til at tabe mest ved en så direkte konfrontation med amerikanske interesser. Men den tyrkiske modstand mod PYD er eskaleret til nye højder. Bevægelsen bliver i den politiske debat i Tyrkiet nævnt i samme trusselsramme som IS og PKK, og præsident Erdogan anklagede i oktober direkte USA for at "støtte international terrorisme".⁴³ Situationen afspejler den entydige forbindelse mellem Tyrkiets egen kurdiske konflikt og den regionale virkelighed, som i dag er lig med Koalitionens missionsfelt. Det afspejler ligeledes det tyrkiske autoritetstab i den politiske håndtering af samme konflikt. På ironisk vis er Tyrkiet selv med til at artikulere dette politiske autoritetstab, idet Ankara sætter lighedstegn mellem PKK og PYD og på denne måde udvider omfanget af sine sikkerhedspolitiske udfordringer til også at omfatte Syrien, hvor Ankaras politiske indflydelse er meget begrænset. Her har USA i stedet overtaget en stor del af Ankaras sikkerhedspolitiske manøvrerum i tyrkernes baghave. Når Ankara dertil betragter PKK/PYD som en indenrigstrussel mod sin egen befolkning og et banalt antiterroranliggende bliver autoritetstabet for den tyrkiske regering kun endnu større. Regeringen gør sig nemlig sårbar over for kritik om, at tyrkiske myndigheder ikke er i stand til at varetage sine borgeres sikkerhed over for mulige terrorangreb delvist på grund af regeringens egen udenrigspolitiske kurs i Syrien, som har efterladt Ankara uden nævneværdig indflydelse i et vigtigt sikkerhedsærinde. Det sætter også alliancen med USA og deltagelsen i Koalitionen i et besynderligt lys. For den tyrkiske offentlighed ser det derfor umiskendeligt ud som om, at landets vigtigste strategiske partner og tætteste allierede i Vesten nu aktivt støtter de samme terrorister, der udfordrer den tyrkisk stats suverænitet og dermed også landets territoriale integritet.

Tilbage står en tyrkisk regering, der sikkerhedsmæssigt er presset både ude og hjemme, og hvis udenrigspolitiske prioriteter ikke på mere konsekvent vis er i overensstemmelse med Koalitionens. Til gengæld er AKP nu parlamentarisk set i

sikkerhed de næste fire år. I november genvandt partiet sit komfortable flertal og kunne dermed igen danne sin etpartiregering. Men et voldsomt terrorangreb i Ankara mod en fredsdemonstration i oktober 2015, det største i Tyrkiets historie, og det foreløbigt uændrede konfliktniveau med PKK efter valget i november viser med al tydelighed, at AKP har akutte sikkerhedshensyn at tage, og som med al sandsynlighed vil sætte sit præg på, hvordan regeringen fremover kommer til at agere i Mellemøsten. Tyrkiet er naturligvis ikke det eneste land i Koalitionens regi, der har nationale særinteresser og herigennem truer dens effektivitet. Spændingerne mellem regionens toneangivende lande og deres indbyrdes forsøg på at destabilisere hinanden har virket som vinde i ryggen på IS, og har bidraget til, at bevægelsen har kunnet udvikle sig så markant, som det er tilfældet. Det knytter helt naturligt landene til en række særinteresser, som ikke altid er forenelige med den mest effektive bekæmpelse af IS som fælles regional trussel.

De tyrkiske særinteresser er i overvejende grad lig med det kurdiske spørgsmål. USA har hidtil forsøgt at imødekomme Tyrkiets røde linjer i samarbejdet og har således adresseret de værste knaster i relationen med Tyrkiet. Eksempelvis erklærede den amerikanske regering i november 2015, at man ikke længere vil yde våbenbistand direkte til YPG, men i stedet til den nyoprettede 'Syrian Democratic Forces', en militæralliance bestående af kurdiske YPG-styrker samt forskellige sunniarabiske oprørsgrupper.⁴⁴ Spørgsmålet er nu fremadrettet, om denne nye struktur vil føre til en voksende politisk afstand mellem USA og de syriske kurdere, og hvilken pris dette har for Koalitionen. I en tid, hvor Rusland og Iran gør politiske tilnærmelser til PYD, og hvor amerikanerne og Koalitionen sandsynligvis forbereder en offensiv i IS-hovedstaden Raqqa, rejser det spørgsmålet om, hvorvidt USA helt gratis både kan imødekomme på den ene side tyrkiske krav om at marginalisere kurderne politisk og militært og på den anden side syrisk-kurdiske krav om politisk anerkendelse. I takt med, at Koalitionen bliver i stand til at iværksætte større offensiver mod IS i eksempelvis Raqqa og Mosul, vil det trække på Koalitionens i forvejen begrænsede ressourcer. Hvad der i dag er relativt begrænsede, politiske spændinger mellem for eksempel Ankara og PYD, kan risikere at vokse sig store og u håndterlige på et tidspunkt, hvor de centrale aktører ikke umiddelbart ser ud til at danse i takt.

Et andet og mere overordnet spørgsmål, der kommer til at stå centralt fremover, er, hvorvidt Tyrkiets indadvendte fokus – altså overvejende dikteret af hjemlige, politiske hensyn for AKP – på anti-IS-samarbejdet står til at ændres efter genoprettelsen af

AKPs dominans over tyrkisk politik efter november-valget. AKP er uden tvivl blevet styrket på et for partiet vigtigt tidspunkt. Partiet og præsident Erdogan er ikke længere underlagt uvished omkring egen politiske overlevelse og i partitoppen opfatter man tillige valgresultatet som udtryk for, at flertallet af landets vælgere i november fravalgte en politisk virkelighed uden AKPs ledelse, sådan som Erdogan formulerede det dagen efter valget.⁴⁵ Det åbne spørgsmål er nu, hvordan Erdogan og Davutoglus regering vil bruge det fornyede og stærke folkelige mandat i udenrigspolitikken. En grundlæggende forandring i den tyrkiske tilgang til anti-IS-indsatsen i retning af mere samarbejdsvillighed forudsætter først og fremmest en forandring i de tyrkisk-kurdiske relationer i både ind- og udland. Det vil sige i AKPs relationer til både PKK i Tyrkiet og PYD/YPG i Syrien. AKP-toppen har flere gange påpeget, at det ikke giver mening at skelne mellem de to bevægelser. Tyrkiet vil ikke anerkende den sondring, som USA laver mellem den legitime, syriske samarbejdspartner PYD/YPG og den for Tyrkiet farlige terrorbevægelse PKK. Denne forskel i tilgangen til den væbnede kurdiske bevægelse spiller en central rolle i Tyrkiets adfærd i Syrien og bliver af regeringen brugt til at lægge pres på amerikanerne. Det kurdiske spørgsmål er i den forstand et udenrigspolitisk aktiv for Ankara, som i tilgift for eksempelvis luftbaser og grænsekontrol kan markere sine røde linier og kræve indrømmelser af Koalitionen.

Men den manglende tyrkiske sondring mellem PYD/YPG og PKK udgør samtidig paradoksalt nok et problem for Tyrkiet. Ankara mister qua sin stejle position strategisk indflydelse i størstedelen af det nordlige grænsebælte i Syrien og dermed også politisk initiativ i Koalitionens engagement mod IS. I den forstand har Tyrkiet selv sat sig uden for indflydelse. De hjemlige, politiske hensyn vejer tungere for AKP end udenrigspolitiske hensyn i relation til situationen i Nordsyrien. Det er særligt problematisk for det eneste NATO-land, der deler grænse med Syrien, idet netop Nordsyrien og de kurdiske enklaver har vist sig at være et vigtigt, militærtaktisk springbræt for Koalitionens videre arbejde.

En fredsftale mellem den tyrkiske stat og PKK og en gradvis afkriminalisering og rehabilitering af bevægelsen, sådan som der var lagt op til i Dolmabahce-aftalen fra marts 2015 mellem AKP-regeringen og PKK, kunne potentielt få stor betydning for tyrkisk politik i forhold til Syrien. Tyrkiets amerikanske og europæiske allierede giver jævnligt offentlig udtryk for nødvendigheden af at føre dialog med PKK, men Erdogan og AKP tøver med at indlede en forhandlingsproces, der med al sandsynlighed vil hjælpe PKK til yderligere at konsolidere sig i Nordsyrien. Regeringen frygter, at omverdenen står på spring til at omfavne PKK i kampen mod væbnet islamisme

både i dag og i fremtiden. Ud fra AKPs perspektiv kan freden med andre ord på sigt vise sig at blive en trussel mod den tyrkiske centralregering. Paradokset for bekæmpelsen af IS er, at bekymringen i Ankara vokser i takt med Koalitionens sejr med kurdisk hjælp. Jo vigtigere et militært aktiv YPG er for Koalitionen, desto mere har tyrkerne at frygte, synes rationalet at være her. Hensynet til den nationale sikkerhed, der vel at mærke er særligt truet i disse år set med tyrkiske øjne, udgør derfor en vigtig komponent i tyrkisk udenrigspolitik i Mellemøsten. Spørgsmålet er, om regeringen i Ankara selv tager initiativ til at ændre sine udenrigspolitiske præmisser i Syrien, eksempelvis gennem en fredsftale med PKK. Eller om regeringen gennem diplomati får tilkæmpet sig nok velvilje og hensyntagen til Tyrkiets røde linjer fra de øvrige interessenter i Syrien til at fortsætte sin hidtidige kurs. Svaret på dette spørgsmål vil vise, om Tyrkiet på sigt kommer til at forlade sit indadvendte fokus i forhold til konflikten i Syrien og den internationale Koalition.

Hvis man afslutningsvist skal samle op på den måde Tyrkiet under AKP-regeringen har ført udenrigspolitik på, må man sige, at den har bevæget sig fra et fokus på nulproblemer med naboerne, zero problems, over dyrebar ensomhed, precious loneliness, til det aktuelle introverte fokus. Det er altså på godt ti år gået den modsatte vej end den kurs, EU og USA gerne så for Tyrkiet om at være i stand til udøve pragmatisk og modererende lederskab i et Mellemøsten plaget af sekteriske konflikter på vegne af både tyrkiske og vestlige interesser. Hvorvidt Tyrkiet fremadrettet kan erobre strategisk initiativ i retning af en mere udadvendt udenrigspolitik afhænger ud fra nærværende analyse af, om Tyrkiet kan bringe orden i sit eget hus. Det vil først og fremmest sige få kontrol med den væbnede kurdiske konflikt, der har destabiliseret Tyrkiet i årtier, og hvis løsning faktisk er inden for rækkevidde. Det har AKP og Erdogan selv bevist gennem seriøse forhandlinger med PKK. Alene adresseringen af det kurdiske spørgsmål ad politisk vej har potentiale til at frigive meget udenrigspolitisk råderum og indflydelse for den tyrkiske regering i sit nærområde.

Men den centrale pointe som nærværende rapport argumenterer for er, at den tyrkiske regering netop først skal udvise handling på den hjemlige bane for at vinde substantielt, udenrigspolitisk initiativ.

NOTER

- 1 <http://www.ourdocuments.gov/doc.php?flash=true&doc=81> (16. juni 2015)
- 2 <http://www.diken.com.tr/davutoglu-isisde-yine-terrorist-diyemedi-mesrulasirici-laflar-etti/> (17. juni 2015)
- 3 <http://haber.star.com.tr/politika/basbakan-erdogan-buyukelcilere-seslendi/haber-773518> (16. dec. 2015)
- 4 David L. Philips, leder af Program on Peace-building and Rights ved Colombia Universitet i USA, har samlet en lang række offentligt fremsatte indicier og beskyldninger om tyrkisk bistand til IS, se http://www.huffingtonpost.com/david-l-phillips/research-paper-isis-turke_b_6128950.html (16. dec. 2015)
- 5 http://www.bbc.com/turkce/haberler/2015/08/150811_davutoglu_bowen (9. sep. 2015)
- 6 http://www.nytimes.com/2015/09/12/world/middleeast/iraq-shiite-militia-video-turkish-hostages.html?_r=0 (28. sep. 2015)
- 7 <http://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/view/turkey-and-the-kr-g-an-undeclared-economic-commonwealth> (28. sep. 2015)
- 8 <http://www.hurriyetdailynews.com/us-is-wrong-pyd-is-terrorist-says-turkish-president-erdogan.aspx?PageID=238&NID=88929&NewsCatID=338> (3. okt. 2015)
- 9 <http://www.reuters.com/article/2015/10/20/us-mideast-crisis-syria-russia-kurds-idUSKCN0SE0KC20151020> (14. nov. 2015)
- 10 <http://www.diken.com.tr/davutoglu-gore-pydale-turkiyenin-arasi-kobanide-degil-gezide-acilmis/> (20. okt. 2015)
- 11 http://www.todayszaman.com/diplomacy_osce-erdogan-not-impartial-in-run-up-to-june-elections_398290.html (23. okt. 2015)
- 12 <http://www.rotahaber.com/siyaset/basbakan-erdogan-koske-cikarsam-tam-yetki-kullanirim-h452381.html> (23. okt. 2015)
- 13 <https://www.youtube.com/watch?v=aeytLBm62eo> (25. okt. 2015)
- 14 <http://www.diken.com.tr/9-soruda-turgev/> (25. okt. 2015)
- 15 http://www.radikal.com.tr/turkiye/ayakkabi-kutusunda_45_milyon_dolar_bulundu-1166796 (1. nov. 2015)
- 16 <http://www.sabah.com.tr/yazarlar/safak/2015/06/14/erdogan-dort-liderle-tek-tek-gorusecegim> (1. nov. 2015)
- 17 <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/29306673.asp> (1. nov. 2015)
- 18 <http://www.birgun.net/haber-detay/yalcin-akdogan-dan-secim-yorumu-hdp-bundan-sonra-cozum-surecinin-ancak-filmini-yapar-82423.html> (1. nov. 2015)
- 19 <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/28922673.asp> (1. nov. 2015)
- 20 <http://www.sabah.com.tr/gundem/2015/04/28/erdogan-kurt-sorunu-ifadesi-ayrimciliktir> (1. nov. 2015)
- 21 <http://www.gazetevatan.com/disisleri-nden-flas-aciklama-838849-gundem/> (4. nov. 2015)
- 22 <http://translations.state.gov/st/english/texttrans/2015/07/20150723316716.html#axzz3hwTQnjOM> (4. nov. 2015)
- 23 <http://www.worldtribune.com/2015/07/24/game-changer-turkey-opens-air-base-to-u-s-carries-out-first-air-strikes-against-isis-positions/> (4. nov. 2015)
- 24 <http://www.ilkehaber.com/haber/erdogan-deas-pkk-dhkp-c-ve-baglantilari-33139.htm> (4. nov. 2015)
- 25 <http://www.milliyet.com.tr/pkk-ya-ikinci-isis-d-e-ucuncu-dalga-gundem-2092745/> (4. nov. 2015)
- 26 <http://newirin.irinnews.org/fact-check-turkey-isis-pkk/> (4. nov. 2015)

- 27 <http://www.ft.com/cms/s/0/4a9cd402-3503-11e5-bdbb-35e55cbae175.html#axzz3k0QLp1Yy> (4. nov. 2015)
- 28 http://www.huffingtonpost.com/entry/obama-erdogan-isis-kurds_55c38f07e4b0923c12bbdb7f (4. nov. 2015)
- 29 <http://www.imctv.com.tr/erdogan-turkiye-icin-bir-numarali-tehdit-isis-degil-pkk/> (6. nov. 2015)
- 30 Se <http://www.hurriyetdailynews.com/ypg-not-a-terrorist-organization-for-us-spokesman-says.aspx?PageID=238&NID=88832&NewsCatID=359> og <http://www.incanews.net/dosya/16411/abd-temsilcisi-bizim-icin-pkk-ve-pyd-ayni-degil> (6. nov. 2015)
- 31 https://www.washingtonpost.com/world/national-security/2015/10/02/44c1f7fc-6932-11e5-9223-70cb36460919_story.html (6. nov. 2015)
- 32 http://www.bbc.com/turkce/haberler/2014/10/141019_kobani (6. nov. 2015)
- 33 <http://www.diken.com.tr/disisleri-mustesari-sinirlioglu-guvenli-bolge-icin-abdyle-anlasmaya-varildi/> (11. nov. 2015)
- 34 <http://www.reuters.com/article/2015/08/11/us-mideast-crisis-turkey-usa-idUSKCN0QG1UG20150811#4d9f2rafd2qjiAir.97> (11. nov. 2015)
- 35 <http://www.reuters.com/article/2015/08/11/us-mideast-crisis-turkey-usa-idUSKCN0QG1UG20150811> (11. nov. 2015)
- 36 <http://www.wsj.com/articles/u-s-concerns-grow-over-turkish-bombardment-of-kurdish-separatists-1439422676> (11. nov. 2015)
- 37 <http://world.time.com/2013/12/12/top-u-s-backed-rebel-commander-flees-syria/> (11. nov. 2015)
- 38 <http://www.birgun.net/haber-detay/cumhurbaskani-erdogan-kimse-firat-i-gecemez-94773.html> (11. nov. 2015)
- 39 <http://superhaber.tv/feridun-sinirlioglu-isis-pydyi-guvenli-bolgeye-girdigi-vururuz-14633335> (11. nov. 2015)
- 40 <http://www.bloombergview.com/articles/2015-07-28/u-s-shoots-down-idea-of-syria-safe-zone> (11. nov. 2015)
- 41 <http://www.dw.com/tr/merkelden-g%C3%BCvenli-b%C3%B6lge-yan%C4%B1t%C4%B1/a-18749940> (12. nov. 2015)
- 42 <http://www.politico.com/magazine/story/2015/11/putin-wooing-americas-closest-syrian-allies-213317> (15. nov. 2015)
- 43 http://www.radikal.com.tr/politika/cumhurbaskani_erdogan_rusya_ciddi_bir_yanlisin_icin-de-1444955 (15. nov. 2015)
- 44 <http://www.defense.gov/News/News-Transcripts/Transcript-View/Article/627718/department-of-defense-press-briefing-by-colonel-warren-via-teleconference-from> (17. nov. 2015)
- 45 <http://www.cnntrk.com/turkiye/cumhurbaskani-erdogandan-1-kasim-secimlari-icin-ilk-degerlendirme> (17. nov. 2015)

Litteraturliste

- Akca, Ismet et. al: "Beyond Military Tutelage? Turkish Military Politics and the AKP Government" as published in "Debating Security in Turkey - Challenges and Changes in the 21st Century" - Lexington Books (2013)
- Altunisik, Meliha B.: "Making Sense of Turkish Foreign Policy in the Middle East under AKP" - Turkish Studies, Vol. 12, No. 4 (2011)
- Bac, Meltem Müftüler: "Turkey's Political Reforms and the Impact of the European Union" - South European Society & Politics, Vol. 10, No. 1 (2005)
- Barrinha, Andre: "The Ambitious Insulator: Revisiting Turkey's Position in Regional Security Complex Theory" - Mediterranean Politics, Vol. 19, No. 2 (2013)
- Cagaptay, Soner, "Islam, Secularism, and Nationalism in Modern Turkey: Who is a Turk?" - Routledge (2006)
- Cagaptay, Soner, "Turkey Rising: The 21st Century's First Muslim Power" - Potomac Books (2014)
- Cagaptay, Soner, "Turkey and Egypt's Great Game in the Middle East - The Regional Powerhouses Square Off" - Foreign Affairs (March 2015a)
- Cagaptay, Soner, "Kurds Can Go Their Own Way (2015) - Erdogan Faces Upheaval—Here's What He Should About It" - Foreign Affairs (September 2015b)
- Davutoglu, Ahmet: "Stratejik Derinlik" - Küre Yayinlari (2001)
- Diez, Thomas: "Turkey, the European Union and Security Complexes Revisited" - Mediterranean Politics, Vol. 10, No. 2 (2006)
- Diez, Thomas: "Expanding Europe: The Ethics of EU-Turkey Relations" - Ethics & International Affairs, Vol. 21, No. 4 (2007)
- Kamrava, Mehran: "The Arab Spring and the Saudi-Led Counterrevolution" - Foreign Policy Research Institute (2012)
- Lesser, Ian O.: "Turkish Foreign Policy in an Age of Uncertainty" - RAND Corporation (2003)
- Lesser, Ian O.: "Security and Strategy in the Eastern Mediterranean" - Hellenic Foundation for European and Foreign Policy (2006)
- Lesser, Ian O.: "Beyond Suspicion: Rethinking US-Turkish Relations" - Woodrow Wilson International Center for Scholars (2007)
- Murinson, Alexander: "The strategic depth doctrine of Turkish foreign policy" - Middle Eastern Studies, Vol. 42, No. 6 (2007)
- Oguzlu, Tarik: "Changing Dynamics of Turkey's U.S. and EU Relations" - Middle East Policy, Vol. 11, No. 1 (2004)

Oguzlu, Tarik: "Soft power in Turkish foreign policy" - Australian Journal of Foreign Affairs, Vol. 61, No. 1 (2007)

Oguzlu, Tarik: "Middle Easternization of Turkey's Foreign Policy: Does Turkey Dissociate from the West?" - Turkish Studies, Vol. 9, No. 1 (2008)

Oguzlu, Tarik: "Is the Westernization Process Losing Pace in Turkey: Who's to Blame?" - Turkish Studies, Vol. 10, No. 4 (2009)

Oguzlu, Tarik: "The impact of 'democratization in the context of the EU accession process' on Turkish foreign policy" - Mediterranean Politics, Vol. 9, No. 1 (2010)

Philips, David L.: "ISIS-Turkey Links" - offentliggjort på huffingtonpost.com den 11. september 2014.

Robins, Philip: "Suits and Uniforms: Turkish Foreign Policy Since the Cold War" - University of Washington Press (2003)

Stein, Aaron, "Turkey's New Foreign Policy: Davutoglu, the AKP and the Pursuit of Regional Order" - Routledge (2015a)

Stein, Aaron, "Turkey's Evolving Syria Strategy (2015) - Why Ankara Backs Al-Nusra but Shuns ISIS" Foreign Affairs (February 2015b)

Stein, Aaron, "Turkey's Yemen Dilemma – (2015) Why Ankara Joined the Saudi Campaign Against the Houthis" - Foreign Affairs (April 2015c)

Sözen, Ahmet: "A Paradigm Shift in Turkish Foreign Policy: Transition and Challenges" - Turkish Studies, Vol. No. 1 (2010)

Önis, Ziya et. al: "Between Europeanization and Euro-Asianism: Foreign Policy Activism in Turkey during the AKP Era" - Turkish Studies, Vol. No. 1 (2009)

DIIS · Dansk Institut for Internationale Studier

DIIS er en uafhængig, statslig forskningsinstitution, der arbejder med internationale studier. Vi udfører og kommunikerer forskning og analysearbejde inden for globalisering, sikkerhed, udvikling og udenrigspolitik. Vi stræber efter den højeste akademiske kvalitet, og arbejder på at vores forskningsresultater skal få indflydelse på dagsordenen indenfor forskning, politik og den offentlige debat.

De Forsvars- og Sikkerhedspolitiske Studier på DIIS

Denne publikation er en del af de Forsvars- og Sikkerhedspolitiske Studier på DIIS. Formålet er at formidle tværfaglig, dybgående viden om emner, som er centrale for dansk forsvars- og sikkerhedspolitik, både nu og på langt sigt.

De Forsvars- og Sikkerhedspolitiske Studier formuleres i samarbejde med Forsvarsministeriet i Danmark. Forskningen planlægges og udføres uafhængigt. Konklusionerne afspejler hverken de involverede ministeriers eller andre myndigheders holdninger, lige så lidt som de udgør DIIS' officielle position.

Du kan finde flere oplysninger om DIIS og vores Forsvars- og Sikkerhedspolitiske Studier på www.diis.dk

DIIS · DANSK INSTITUT FOR INTERNATIONALE STUDIER
Østbanegade 117 | 2100 København Ø | www.diis.dk